

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16, 1904

ԹԻԻ 3

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՍԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մարդեղութիւն 44. — Աստուծոյ Գոյութեան Հզօրագոյն Ապացոյցներ 42. — Ընտանեկան Բարքեր 44. — Լայն Մշակութիւն 45. — Հրեայ Ռաբբիի Մը Խօսքը Յիսուսի Նկատմամբ 45. — Ուրիշ Աշխարհներու մէջ Կեանքներ 46. — Արեւին հետ Դարձող Տուն մը 46. — Մանրմունք 47. — Ի՞նչպէս փախցուց Առիծները 48. — Կիլիկեան Եկեղեցական Միութիւն 48. — Մուսուլմանի Եկեղեցին 49. — Այցելութեան Մը Առիւ 51. — Ազդ 52. — Քաղաքական Լուրեր 53.

ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԻՒՆ

[Խմբագրական]

Մեծ իրողութիւնը զոր այս օրերս կը տօնենք՝ Յովհաննէս առաքեալ երեք բառով կը յայտնէ, «Բանը մարմին եղաւ» Բանը, որ «սկիզբէն Աստուծոյ ջոշն էր» եւ որ «Աստուած էր» եկաւ ու մարդու մարմնով ապրեցաւ եւ ճշմարիտ մարդ եղաւ, ուրիշ մարդոց նման ըլլալով սա միակ եւ ամենակարեւոր բացառութեամբ զի «առանց մեղքի» էր, Այս երկու բաները ամուր բռնելու ենք, այն է՝ թէ Քրիստոս Աստուած էր եւ Քրիստոս մեղք չունէր, Ասոնցմէ մին կամ միւսը լքանել՝ կը նշանակէ Քրիստոնէական հաւատքի էական հիմերէն մին լքանել:

Կը հաւատանք նաեւ թէ Բանը մարդացաւ հրաշալի ծնունդով, Մենք ձեռնհասութիւն չունինք ըսելու թէ մարդեղութեան անհրաժեշտ մաս էր այս կամ չէր: Քրիստոնեայ Եկեղեցիին ձեռնդրէն ոմանք կոյսին անարատ յղութեան վարդապետութիւնը կընդունին, Այս վարդապետութիւնը չկայ Սբ. Գիրքին մէջ եւ չընդունուիր Բողոք. Եկեղեցիէն: Եւ սակայն Քրիստոսի կարելի էր, առանց մեղքի ըլլալու պայմանով, ծնելութեան սովորական օրէնքով աշխարհ զալ այնպիսի հրաշքի մը միջոցով, որպիսի է այն, որ Մարիամու ծննդեան

ժամանակ գործուած կ'ենթադրուի սոյն վարդապետութեամբ: Սակայն այդ կերպով չեկաւ Քրիստոս: Աւելի նշանաւոր հրաշք գործուեցաւ, երբ կոյսը որդի մը ծնաւ, որ չունէր մարդկային ունէ հայր եւ որ, թէպէտ սովորաբար ինքզինք «Որդի մարդոյ» կը կոչէր, ունէ մի մարդու որդի չէր: Քրիստոսի հրաշալի ծնունդը կը յիշուի չորս աւետարաններէն երկուքին մէջ միայն, եւ մէկ անգամ իսկ չակնարկուիր առաքեալներու թուղթերուն մէջ: Ասկէ կրնանք հետեւցնել թէ հաւատքի այնչափ կարեւոր տարր մը չէ այն որչափ Քրիստոսի փոխանորդական մահը: Աւետարան մը չկայ որ չյիշէ այս երկրորդը: Գալով Պողոսի եւ միւս առաքեալներուն թուղթերուն՝ կեդրոնական տեղ մը կը գրաւէ անոնց մէջ: Խաչեալ Քրիստոսը Պողոսի ինչպէս քարոզութեան նոյնպէս եւ գրութիւններուն գլխաւոր նիւթն էր (Ա. Կոր. Բ. 2), եւ աւետարաններէն չերեւիր թէ Քրիստոս իր վարդապետութեան շրջանին մէջ իր հրաշալի ծննդեան ակնարկութիւն ըրաւ երբեք: Յայտարարեց ան թէ ինք Աստուծոյ Որդին է, անմեղ է եւ իր մարդկային ծնունդէն առաջ գոյութիւն ունէր, բայց եթէ Աստուածաշունչէն հանկնք Մատթէոսի ա-

ռաջին երկու եւ Ղուկասու առաջին երկու գլուխները, կը կորսնցնենք Գաբրիէլի աւետումին, Քրիստոսի հրաշալի ծնունդին, հովիւներու երեւցող հրեշտակներուն եւ մոգերուն այցելութեան վերաբերեալ ամէն ակնարկութիւն :

Ուրեմն ինչո՞ւ այս բաներն ամուր կը բռնենք : Անոր համար որ ներշնչեալ Խօսքին մէկ յստակ յայտարարութիւնը տաանի չափ զօրութիւն ունի : Տարակոյս չկայ թէ Մատթէոսի եւ Ղուկասու առաջին մասերը իրենց աւետարաններուն մաս կը կազմէին : Ապացոյց չկայ որ ետքէն կցուած ըլլան ոչ-ներշնչեալ մատենագրի մը ձեռամբ : Գոյութիւն ունեցող ամէնէն հին ձեռագիրներուն մէջ ալ կը գտնուին անոնք : Արդ, Մատթէոս եւ Ղուկաս Քրիստոսի կեանքին ճշմարիտ պատմութիւնը մեզի հաղորդելու կամ ձեռնհաս էին կամ ան-ձեռնհաս : Եթէ իրենք խաբուեցան անոր ծննդեան նկատմամբ, կրնան խաբուած ըլլալ նաեւ պատմութեան միւս մասերուն նկատմամբ : Եթէ Մատթէոսի վկայութիւնը չէր բաւեր հաստատելու թէ կոյսէ մը ծնաւ Քրիստոս, չէր բաւեր ապացուցանելու թէ Քրիստոս կենդանացուց Թայրոսի աղջիկը, կամ թէ փորձուեցաւ անապատին մէջ : Այս դէպքերէն ոչ մէկուն ականատես վկայ էր Մատթէոս : Մենք իր վկայութիւնը կ'ընդունինք՝ ոչ միայն որովհետեւ կը հաւատանք թէ զգուշաւոր եւ պարկեշտ գրող մ'էր ինք, այլ որովհետեւ կը հաւատանք թէ ներշնչմամբ այնպիսի բաներ յայտնուեցան անոր, զորոնք չէր կարող գիտնալ լոկ մարդկային դիտողութեամբ : Միայն Մատթէոսի չէ որ կը հաւատանք, այլ Սուրբ Հօգիին ալ, որ յայտնեց ինչ որ միւսը չէր կարող ինքնին գիտնալ : Քրիստոսի հրաշալի ծնունդը իր Աստուածութեան ապացոյցը չէ : Բանին բնութեանէն՝ անապացուցանելի էր այն : Աւետման ժամանակ կոյսէն զատ ոչ ոք տեսաւ զԳաբրիէլ : Յօլսէփ անգամ, որու նշանուած էր Մարիամ, կասկածեցաւ անոր հաւատարմութեան վրայ : Ապացոյցը միւս կողմն է : Գործերը զորոնք Քրիստոս կատարեց, երկնային վարդապետութիւնը զոր սորվեցուց, սուրբ եւ բարեգործ կեանքը զոր վարեց, ասոնք կը հաստատեն անոր Աստուածութիւնը, եւ երբ իբրեւ Աստուած կ'ընդունինք զայն, այն ատեն հաւատալի կ'ըլլայ իր ծննդեան պատմութիւնը : Ուրիշ տեղ կը գտնենք ապացոյցը թէ Քրիստոս Աստուած էր, եւ մեզի բոլորովին յարմար կը թուի որ, երբ «Բանը մարմին եղաւ» անարատ ու բարեպաշտ կոյսէ մը ծնանելով եղաւ հարկաւ :

Եթէ սուրբերը կրնան իրենց փառաւոր բնակա-

րանէն աշխարհի գործերը դիտել, Մատթէոսի եւ Ղուկասի ուրախութեան մեծ աղբիւր մը պիտի ըլլայ որ իրենք առաջնորդուեցան գրել «Իր Ժողովուրդը իրենց մեղքերէն» փրկել եկող Էմանուէլի ծննդեան յարակից օքանչելի բաները : Դիրքը զոր Աւետումը, հրեշտակներու երգը եւ մոգերուն երկրպագութիւնը գրաւած են Քրիստոնէական գեղարուեստի մէջ՝ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ նկարներուն արտադրութեան առիթ ըլլալով, դիրքը զոր Ծննդեան տօնի խրախմանութիւններ գրաւած են Քրիստոնեայ Եկեղեցիին պատմութեան մէջ, եւ ցնծութիւնը զոր այս տօնը տարուէ տարի հարիւր հազարաւոր ընտանիքներու կը բերէ, հըրձուանք աղղելու են սոյն պատմութեան հեղինակ աւետարանիչներուն, եթէ կ'իմանան այս բաները :

Ահա Ծնունդի ուրիշ տօն մը եկաւ : Ուրախութեամբ տօնեցէք, սիրելի բարեկամներ : Տօնեցէք նաեւ երկրադածութեամբ, յիշելով թէ ան որու ծնունդը կը տօնենք՝ «առանց մեղքի» է եւ Աստուած է :

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ
ՀԶՕՐԱԳՈՅՆ ԱՊԱՑՈՅՑՆԵՐ
(Յ. Գ. Գ.)

Բ

Աստուծոյ գոյութիւնը հաստատելու համար մարդէն առնուած ապացոյցները բնութենէ առնուած ապացոյցներէն աւելի հզօր են : Վասն զի Աստուած մարդուս աւելի մօտ է քան Բնութեան. եւ մարդ ինքզինք աւելի մօտէն կը ճանչնայ քան զԲնութիւն :

Աստուծոյ գոյութեան պատկանեալ ապացոյցները, զորոնք մարդէն կ'առնենք, հետագայ չորս առաձներով կրնանք ամփոփել եւ ներկայացնել .

1. Ես կամ. ապա ուրե՞մն Աստուած կայ : Սա թուղթին, սա գրչին կախեալ եւ սահմանեալ մարմիններ ըլլալու մասին ունեցած ծանօթութիւնս ոչ թէ ուղղակի, այլ՝ անուղղակի է : Թերեւս այս թուղթին հիւլէները ի յաւիտենից գոյ են . չեմ գիտեր : Թերեւս սա քարին էութիւնը իրեն բաւական է . չեմ գիտեր : Թէ այդպէս չէ, միայն անուղղակի կերպով կրնամ ապացուցանել : Թերեւս սա ծառը ինքնիրեն կ'ածի, եւ գիտակից եւ բանական ուրիշ էակի մը կարօտ կամ կապակցեալ չէ : Դեմոկրիտոս երբ ըսաւ թէ մարմիններուն մասնիկները ի յաւիտենից ինքնիրենս նուէն գոյ էին, ոչ ոք կարող եղաւ գալ եւ ըսել թէ, «Ոչ, ես այս մասնիկներուն շինուիլը տեսած եմ» Պղատոն եւ այլք հաւատացին նիւթին յաւի-

տենականութեան : Բայց ես գիտեմ թէ յաւիտեանական չեմ : Ես կամ եւ կամ ըստ ժամանակի եւ տեղւոյ , ըստ գոյութեան եւ ըստ կարողութեանց սահմանաւորապէս եւ պայմանաւորապէս կամ : Զայս ես եւ դուն գիտենք ուղղակի : գիտեն նաեւ ամէն անոնք որ «Ես» կ'ըսեն : Իսկ արդ , եթէ ես կամ իրեր եւ կախեալ , անշուշտ գոյ է , կայ բացարձակ եւ ինքնագոյ էակ մը որմէ կախում ունիմ : Այսինքն Աստուծոյ գոյութիւնը չկրնար անշատուիլ իմ գոյութենէս : Կան ոմանք որ կը կարծեն թէ այսօր ունեցած կախումս ոչ թէ Աստուծոյ , այլ իմ նախնիքներէս է , Բնութենէ է : Սա ժամացոյցը կախում ունի յիսուն տարի առաջ ապրած եւ մեռած ժամագործէն : Հիմա հարկ չկայ , կ'ըսեն , որ ժամագործը ժամացոյցին մէջ կամ քով ըլլայ : Այսպէս ըսողներ չեն մտածեր թէ ժամացոյցը ժամագործէն կախում չունի ամէն բանի համար , այլ միայն երկաթին , արծաթին , ոսկիին եւ նման ուրիշ բաներու այսինչ առնչութեան դրուելուն համար : Բայց ես այսօր ըստ ամենայնի կախում ունեցող էակ մըն եմ : Ուստի ես այսօր զիս բռնողին չնորհիւ կամ : Սա թուղթին բամբակը , ծանրութիւնը , քիմիական յատկութիւնները կը բացատրուին առանց թղթաչէն ըլլալու : Բայց իմ գոյութեանս եւ ոչ մէկ մասը հնար է բացատրել առանց Աստուծոյ : Զխաբուինք , Եթէ ուղիղ պիտի խորհինք , ես կամ , ապա ուրեմն Աստուած կայ : Ես Աստուծոյ եւ Աստուծով կամ : «Ես կամ , բայց Աստուած չկայ» ըսել հակասութիւն է , անհեթեթ է :

2. Ես կամ իբրեւ գիտցող , զգացող , կաշցող ան մը : Կա ուրեմն հոգի եղող Աստուած մը կայ : Մտային այս հանգամանքները իմ կեանքս են : Առանց ասոնց ես անգոյ եմ : Մտային սոյն հանգամանքներուն իւրաքանչիւրին մէջ ալ աղբիւրէ մը կախում ունիմ : Եւ գիտեմ ուղղակի թէ իրողութիւնը այս է : Գիտնալու կ'արթննամ ես գիտցողով տիեզերքին միջոցաւ , եւ գիտութիւնս եւ մտածումս այնպիսի կանոններէ կախեալ են որոնք իմ իշխանութեանս ներքեւ չեն գտնուիր : Ես եմ անոնց իշխանութեան ներքեւ : Գիտեմ քաջ թէ ամբողջ մտային կեանքս , այսինքն մտածութիւնս , զգացողութիւնս եւ կամքս , միշտ աղբիւրէ մը կախեալ է : Ապա ուրեմն , մինչ ես մտածող , զգացող եւ կամեցող էակ մըն եմ , հոգի եղող եւ «Ես» ըսելու կարող էակով միայն կրնամ գոյ ըլլալ : Այս եզրակացութիւնը արդէն ակնյայտնի ճշմարտութիւն մըն է : Գիտակցաբար գիտցող էակը գիտցողով անգիտակից էակէն մեծ է : Եւ «Ես» ըսել

կարող եղող գոյութեան մը ծագումը «Ես» ըսել կարող եղող էակէ մը կրնայ ըլլալ միայն : Եւ սոյն հոգեկան կեանքին իր աղբիւրին հետ ունեցած առնչութիւնը հեռաւոր պատշաճութիւն մը չէ , այլ այսօր շարունակող առնչութիւն մը : Գիտնալու իւրաքանչիւր գործողութիւն Աստուծով միայն կախելի է : Մէն մի զգացում , մէն մի կամք կախեալ եւ պայմանեալ վիճակ մը եւ գործ մըն է : Այս կերպով մարդ Աստուծոյ մէջ եւ Աստուծով կ'ապրի : Մեր հոգիները Աստուծոյ գիրկին մէջ կը զարգանան , եւ եթէ մեր աչքերը վերցնէինք եւ ուղիղ կողմը նայէինք , անկարելի պիտի ըլլար չտեսնել այն դէմքը , չգգալ այն ներկայութիւնը :

3. Ես Բարի ըլլալու եմ , եւ Բարի ըլլալու համար չեմ հոգի : Կա ուրեմն Բացարկայապէս Բարի եղող Աստուած մը կայ : ԶԱստուած Բնութեան մէջ միայն տեսնողները անոր բարոյական բարութիւնը չեն կրնար տեսնել : Բնութեան մէջ իմաստութիւն կայ , բայց ոչ թէ բարոյական բարութիւն : Բնութիւնը համեմատապէս բարի է : Միայն մարդն է որ «Բարի ըլլալու եմ» կ'ըսէ , եւ բարութիւնը ամէն բանէ աւելի պատուական կը համարի : Թող կորսուի ստացուածքն ու հարստութիւնը . եւ գեղեցկութեան թօշնիլը օտար բան մը չէ , բայց եթէ բարութիւնը նախատուի , արհամարհուի , մարդ չկրնար հանդուրժել : Եթէ մարդ , քաւ լիցի , զգայ թէ Աստուծոյ գործողութիւններուն մէջ անգամ բարութիւնը կը պակսի , յայնժամ կը նկրտի զԱստուած թողուլ եւ «Աստուած չկայ» ըսել , բայց ոչ թէ բարութիւնը թողուլ : Թէպէտ մարդս ինք միշտ բարի չըլլար , սակայն միշտ բարութիւն կ'ուզէ եւ բարութիւնը պատուական կը նկատէ : Բայց ի՞նչ է բարութիւն : Կատարեալ չափանիշի մը , մտատիպարի մը համաձայն ըլլալ : Երբ կ'ըսես , «Սա մարդը բարի է» , կամ , «Սա մարդը չար է» , զանիկա բարոյական չափանիշի մը հետ բաղդատելով կ'ըսես : Ի՞նչ է այդ չափանիշը : Զանիկա դուն չչինեցիր , զանիկա մարդոց համախմբութիւնը չհնարեց : Անիկա հիմնական է , յաւիտեանական է , Աստուծոյն է : «Ես բարի ըլլալու եմ» խօսքը քեզմէ մեծ եղող մը , այսինքն Աստուած , ըսել կու տայ քեզի : Ուրեք ժամանակ , ուրեք մարդ եւ թէ բարի ըլլալու իղձ մը զգայ , անոր քով , անոր ներսիդին Աստուած կը գտնուի եւ զանիկա այդ վիճակին կը մղէ : Բարութեան մասին Աստուծոյն կախում ունինք , Եթէ բարի ըլլալու մեր բաղձանքը ճշմարիտ է , հարկ է որ ճշմարիտ ըլլայ բարութեան բացարձակ աղբիւրին , Աստուծոյ , գոյութիւնը :

4. Ես կամ չեմ — «Երբեք ես սիրող չեմ» — ասելու համար կայ յառիշտ ակնարկներ։ Սէրը հոգւոյն կեանքն է։ Որպէս զի մարդ ապրի, սէրը պարտի միշտ եւ հանապազ շրջան ընել անոր մէջ։ Փոյթ չէ որ մեր սիրոյ առարկաները անկայուն եւ անհաստատ ըլլան, հորիզոնին վրայ ամպերուն նկարած տեսարաններուն նման։ Իրաւ, մեր սիրելիները արագ արագ կը բաժնուին մեզմէ, սէրերը կը պաղին հազարումէկ պատճառներով, բայց մարդ չըմաներ սէրը։ Կը ճգնինք յաւիտենական հիմ մը գտնել սէրերուն, որոնք սա դաշտի թիթեռնիկներուն պէս կը թռչին կ'երթան։ Սէրը սահման չճանչնար։ Մաղիկ մը քիչ մը կը հոսոտես, յետոյ կ'առնես անկիւն մը կը նետես։ Համադամ կերակուրէ մը քիչ մը կ'ուտես կը կշտանաս, եւ այլ եւս անիկա համեղ չգար քեզի։ Եղանակ մը քանի մը անգամ լսելէդ ետքը կը ձանձրանաս անկէ։ Բայց սէրը այսպէս չէ։ Սէրը չհինար, չթօշնիր, ձանձրոյթ չտար, վասն զի ճշմարիտ արժանիքի վրայ հիմնուած է։ Բայց ուր պիտի գտնենք կատարեալ արժանիք։ Մեր մէջ եւ մարդոց մէջ տեսնուած արժանիքը կատարեալ արժանիքի Աղբիւրէն ցոլացած ճառագայթներ են միայն։ Աստուծոյ կողմէ գտնելու ինքնութեան մէջ չկայ սէր։ Վասն զի անոր մէջ բացարձակ արժանիք չկայ։ Բացարձակ արժանիքը արդիւնք է ընտրութեան եւ բարոյական ազատ կամքի։ Ազատութեն բարին ընտրողը արժանիքի տէր է։ Այս պատճառաւ, սէրը բանական էակներու յատուկ է, եւ մարդ ամէն անգամ որ կը սիրէ, յաւիտենական սիրոյ Աղբիւրը կը փնտռէ։ Եւ մինչեւ որ զԱնիկա չգտնէ, չկրնար գոհ ըլլալ։ Վիթխարի լեռներ եւ ահագին արեւներ չեն կրնար պատասխանել Աստուծոյ սիրող սրտին։ Մարդկային սիրտը միայն, որ կարող է սիրել, կը պատասխանէ Աստուծոյն այն սիրոյն։ Մարդ կ'ըզայ, կ'անձկայ այն յաւիտենական սիրոյն։ Արդ, ցորձան կայ ի յաւիտենից սիրող Աստուծոյ, մարդուս մէջ սիրոյ զգացում պիտի կենայ, եւ ցորձան կայ սիրող մարդ, անկարելի է տարակուսիլ սիրող Աստուծոյ գոյութեան վրայ։

Ահա Աստուծոյ գոյութիւնը հաստատելու համար մարդէն առնուած ապացոյցները հիմնապէս առննցմէ կը բաղկանան։ Եւ ասոնք ստուգիւ ինչ հզօր եւ ինչ համոզիչ փաստեր եւ ապացոյցներ են։

Բայց աւանդ որ այդ փաստերը զմարդ լիովին չեն կրնար համոզել։ Մեղքը կը տկարացնէ անոնց ոյժը։ Եւ մարդիկ այս ապացոյցներուն իւրաքանչիւրին համար շատ անգամ տարակոյսներու մէջ կ'ընկղմին։ Այնպէս զի մարդ այն աստիճան անձ-

նասէր կ'ըլլայ որ ինքզինք տիեզերքին կեդրոնը կը համարի եւ զԱստուծոյ կը մոռնայ։ Եւ կամ, իր մտային կարողութիւններուն զօրութեան համար հպարտութեամբ եւ ամբարտաւանութեամբ լեցուելով, ինքզինք իրեն բաւական կը նկատէ։ Եւ կամ, կարծելով թէ դժուար եւ անկարելի է բարի ըլլալ, բարի ըլլալու մասին կը յուսահատի։ Բարութիւնը երեւակայական բան մը կը համարի։ Եւ կամ այնքան ուշադրութիւն կու տայ սահմանադր սիրոյ առարկաներու որ կը մոռնայ սիրոյ բացարձակ եւ յաւիտենական Աղբիւրը։ Այսպիսի ժամանակներ ի վերեւ թուարկուած ապացոյցներուն ոյժն ու ազդեցութիւնը կը ջնջուի։

ՆՈԳԵԻՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Ընտանեկան բարքերը չափազանց անկեղծութեան երեսէն վտանգ կրելու ենթակայ են։ Մենք մեր սիրելիներու շրջանակին մէջ մեծ համարձակութեամբ կը խօսինք։ Խիստ ազատօրէն կը ճառենք թերութիւններու վրայ։ Խիստ անզգուշութեամբ եւ առանց քաղաքավարական ձևերու կը յայտնենք հակառակ կարծիքներ։ Եթէ ձևակերպութեան փոքրիկ չափ մը մուծուի մեր ընտանեկան եւ արտաքին յարաբերութիւններուն մէջ, երբեք վնաս մը յառաջ չգար։

Ընտանեկան բարքերու մէջ խիստ բրտութեան եւ անկաշկանդ համարձակութեան այս շատ հասարակ սխալէն զատ մեծ թերութիւն մը, նոյն իսկ արտայայտութեան պակաս մը, կայ մեր տուններուն մէջ։ Արդարեւ խորին անկեղծ սէր կայ ընտանիքին մէջ։ Եղբայրներ ու քոյրեր յօժարակամ կը մեռնին իրարու համար, եթէ այդքան մեծ զոհ մը հարկ ըլլայ իրապէս։ Բայց սէրը կը փակուի վերապահութեան կամ զգուշաւորութեան թանձր քողի մը ետեւ։ Գգուանքներ հաղուադէպ են, սիրոյ անոյշ խօսքեր քիչ անգամ կը խօսուին։ Իրաւամբ եւ բաւական բանաւորութեամբ կըրնայ ըսուիլ թէ նոյն իսկ այն տուններուն մէջ, ուր արտայայտութեան այս բացակայութիւնն ամէնէն աւելի կը փայլի, փոխադարձ կատար-

եալ հասկցողութիւն կայ և տարակոյսի կամ կասկածի նշոյլ երբեք : Այս շատ լաւ է : Բայց պզտիկներու սիրտեր շատ անգամ սիրոյ ներկայութեան գողտր նշանի մը կը տեսնան անձկաւ, գլխու փափկիկ շօշափումի, գիշեր բարիի համբոյրին, գովեստի մը, սիրոյ գործի մը գնահատման : Մեծերու սիրտերն ալ երբեմն թափուր կ'ըլլան, և շատերս ամբողջ մեր կեանքին մէջ կ'ապրինք սիրոյ փոքրիկ ռոճիկներով, մինչ մեր իրաւունքն էր անանիլ ամէնէն պատուական և ճոխ ու առատ սնունդով :

Ք

ԼԱՅՆ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բնապէս մտացի շատեր կան, որոնք դեռ լրջօրէն չեն ըմբռնած սա մեծ ճշմարտութիւնը թէ այն անձը որու հոգեւոր բնութիւնը անմշակ է՝ շատ ետ մնացած է կատարեալ դաստիարակութեան տեսակէտով : Մարդկութիւնը խաբող ամէնէն այլանդակ գաղափարներէն մին սա է թէ ներշնչուած գրքին մէջ գրաւունքներուն նման հոգեւոր ճշմարտութիւններ ըմբռնելու և իւրացնելու նպատակով մարդուս տրուած հոգեկան կարողութիւններուն մշակումը կրօնական զգացման խնդիր է լոկ և մտացի մարդոց ուշադրութեան բոլորովին անարժան : Ըշմարիտ է թէ ոմանք, իրենց զուտ հոգեկան բնութիւնը ջերմեռանդօրէն և բարեպաշտօրէն չմշակելով հանդերձ, յաջողած են նշանաւոր հանգիստանալ գրական և գիտական ասպարէզներու մէջ : Սակայն ճշմարիտ ալ է թէ նոյն այն մարդիկ այդ նոյն զանցառութեան պատճառով այնքան թերի էին որ չեղան ինչ որ պիտի ըլլային, եթէ ճշմարիտ ֆրիստոնեաներ եղած ու ժրջանութեամբ իրենց հոգեւոր բնութիւնը մշակած ըլլային : Այսպիսի մշակման չգոյութիւնը շատ թերի կը թողու մարդուս դաստիարակութիւնը :

Դաստիարակութեան իրական կատարելութիւնը կը բովանդակէ մարդուն ամբողջութիւնը, ամբողջ անձնաւորութիւնը : Ամէն ողջամիտ մարդ գիւրաւ կ'ընդունի թէ իմացականու-

թեան մշակումը դրապէս էական է անձնական մշակման կատարելութեան : Կամ, խօսքը չըջելով, ամէն մարդ կ'ընդունի թէ, եթէ մարդու մը միտքը ունէ մասնաւոր պատշաճ մշակութենէ զուրկ մնայ, այն մարդուն դաստիարակութիւնը մեծապէս թերի կ'ըլլայ : Անմիջապէս կ'անուանուի մարդը անմշակ, անդաստիարակեալ : Ուրեմն ինչո՞ւ նոյն վճիռը չարձակուի ուրիշի մը նկատմամբ, որու հոգին, սիրտը և հոգեկան բարձր կարողութիւնները մշակուած չեն մասնաւորապէս : Օրինակներն անշուշտ իրարու նման են : Իրօք հոգին, միտքէն անջատարարնկատուելով, անկէ շատ աւելի կարեւոր է : Սրտին մշակութիւնը շատ աւելի յարգ ունի քան մտքինը : Ուստի կատարեալ դաստիարակութիւնը ուշադրաւ կերպով կը բովանդակէ սրտի և հոգեկան բարձր բնութեան կանոնաւոր, անընդհատ և կատարեալ մշակութիւն :

ՀՐԵԱՅ ՌԱԲԻԻ ՄԸ ԽՕՍԲԸ ՅԻՍՈՒՍԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Այսպէս մեռաւ Իսրայէլի ազնիւ մէկ զաւակը, մին ամենափայլուն դոհարներէն այն պսակին՝ որով Հրեայ ժողովուրդը պսակած է զմարդկութիւն : Անիկա մեծ էր եւ արժանի անուանուելու Մովսէսի, իր եղբայրներուն մեծագոյնին, Լեւիայի, Միքայի, Մաղաքայի եւ Իսրայէլի տան միւս մեծ մարդոց հետ : Անոր անունը ներշնչման զօրութիւն մըն է մարդոց մէջ : Անոր գեղեցկութիւնը, քաղցրաբարոյութիւնը, հոգեւորութիւնը եւ ներելու պատրաստականութիւնը ցայսօր գրաւիչ զօրութիւն են մարդկային ընկերութեան մէջ : Հրեան չկրնար ընդունիլ այն վարդապետութիւնները որոնք զուգորդուած են Յիսուսի անունին հետ, բայց անկարող է չքանչանալ անոր յիշատակը : Հրեան չկրնար զանիկա իբրեւ Աստուած ընդունիլ եւ ոչ իբրեւ միակ Որդի Աստուծոյ, բայց կը ճանչնայ զանիկա սիրով իբրեւ մեծ եւ երեւելի ձիրքերով օժտուած եղբայր մը : Այն հոգիներուն համար որոնք տառապած եւ վիստած էին, անմիշտ ունէր մխիթարական խօսք մը : Բոլոր մարդկային տառապանքներուն հանդէպ կարեկցութիւն ունէր : «Եկէք ինձի, բոլոր յոգնած ու բռնաւորուածներ, եւ ես ձեզի պիտի հանգչեցնեմ» : Լացողներու համար միշտ ունէր կարեկցական խօսք մը : Թշուառներու համար՝ յոյսի խօսք մը, փորձութեան մէջ

դառնալու համար, արհամարհուածներու համար, արտաքուստուածներու եւ նախատուածներու համար՝ ամբողջ մը եղած է։ Մարդիկ ուր որ միտք բերած են զանիկա, հոն տիրած է առնական ազնուութիւն եւ կանացի մաքրութիւն։ Ուր որ մարդիկ հետեւին անոր, անոր հոգին սէր սփռել եւ յոյս զօրացնել կու տայ։ Ուր որ մարդիկ հետեւին անոր, անոր հոգին կը զարթոյցանէ յարգանք առ կանայս, մանկութիւնը կը սրբացնէ, եւ այն ամենասիրելի ծաղիկը, որ երբեք իր պսակը արեւին բացած է, համեստութեան եւ ազնուութեան ծաղիկը, կը թափէ իր անուշահոտութիւնը մարդկային սրտին վրայ։ Շատ չեմ զարմանար որ շատեր կը պաշտեն զանիկա իբրեւ Աստուած։

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՈՒՐԻՇ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐՈՒ ՄԷՋ
ԿԵՆՍԱԽՈՐՆԵՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՇ
(Ֆ. Ճ. Ալէն)

Բ

Շատ խոշոր մոլորակները

Լուսնին հակադրեալ են շատ խոշոր մոլորակները, Լուսնից բաց եւ Երեւակը։ Զօրաւոր ձգողութեան պատճառաւ այսպիսի մոլորակներու մթնոլորտը շատ խիտ է եւ այնպէս ծանրաբեռնեալ է դիմահար եւ անթափանցիկ մասնիկներով, որ անոնց մէջէն չենք կրնար տեսնել ներսն եղող մոլորակին մարմինը։ Բայց թէպէտ մարմինը մեր անմիջական հետազոտութեան ներքեւ չիլնար, սակայն կրնանք հետեւցնել թէ անիկա շատ նոսր է մինչեւ իսկ մակերեսին վրայ։ Վասն զի եթէ Արեգակնային Դրութիւնը ձեւակերպեցաւ (ինչպէս կ'ենթադրուի) միգամածի մը խտացմամբ, խտացման ջերմութիւնը պարտի համեմատապէս աւելի մեծ ըլլալ եւ աւելի երկար ժամանակ պահուիլ մեծ աշխարհներու մէջ քան փոքրերու մէջ։ Այսպէս, կեանքի նպատակներուն համար սոյն մեծ մոլորակներուն վրայ ներսէն ճառագայթող տաքութիւնը կրնայ հաւասարիլ այն տաքութեան, եւ աւելնալ իսկ, զոր կ'ընդունին արեւէն իրենց ունեցած մեծ հեռաւորութեան մէջ։ Այս մոլորակներուն արբանեակները կրնան նմանիլ մեր լուսնին բաց ի սա պարագայէն որ անոնք շատ մը նուազ լոյս եւ տաքութիւն կ'ընդունին արեւէն։ Ուրանոսի եւ Նեպտունի վրայ շատ քիչ գիտենք. բայց անոնց խոշոր ծաւալը մեզի ենթադրել կու տայ թէ անոնց ֆիզիքական պայմանները կրնան բաւական նման ըլլալ Լուսնիցին ու Երեւակին պայմաններուն։

Ինչ կրնանք ըսել արեւին մէջ կեանքի կարելիութեան վրայ։ Անոր տեսանելի մակերեսը կամ լուսագոլունը այնպիսի բարձր ջերմութեան աստիճանի վրայ կը գտնուի, որ մինչեւ իսկ երկաթը իբրեւ կաշի գոյութիւն ունի հոն, եւ մեզ ծանօթ գրեթէ բոլոր քիմիական բաղադրութիւնները կրնան տարբադադրեալ վիճակի մէջ ըլլալ։ Աւելի խոր մասերը անտարակոյս շատ աւելի տաքացած վիճակի մէջ կը գտնուին, մեր ըմբռնումէն վեր քիմիական կարելիութիւններով կամ անկարելիութիւններով։ Իրօք, արեւին քիմիաբանութիւնը կը պատկանի մեզի ծանօթ տեւէ կարգէ տարբեր կարգի մը, այնպէս որ չենք կրնար հաշտեցնել զանիկա կեանքին վրայ մեր ունեցած գաղափարներէն ոեւէ մէկուն հետ։

Քանի թէ Երեւակային լուսնի

Մենք ի նկատ կ'առնենք այնպիսի կեանք միայն որ երկրաւոր կեանքի միեւնոյն սկզբունքներէն կախեալ է, կրնանք ընդունիլ կեանքի ուրիշ տեսակներու կարելիութիւնը, որ ոչինչ ունենայ հասարակ մեղի ծանօթ այսպիսի կեանքի մը հետ։ Բայց առ այժմ չունինք հիմեր անոնց նկատմամբ հայեցողութիւններ կազմելու։ Օրինաւոր մակաբերութեան սահմաններուն մէջ ամփոփուելով կ'առաջնորդուինք հետագայ եզրակացութիւններուն։

1. Եթէ կեանքը բորակածին, թթուածին, բնածուխ եւ ջրածին տարրերուն միասնական մէկ գործողութիւնն է, ուրեմն հաւանօրէն պիտի պատահի բացառիկ աշխարհներու մէջ միայն, որոնք մեր երկրագունդին պայմաններուն շատ նման պայմաններ ունին։ Այսօրինակ պայմաններ չեն գտնուիր մեր Արեգակնային Դրութեան պատկանեալ ուրիշ ոեւէ աշխարհի մէջ, ոչ ալ կարելի է ակնկալել որ յաճախ պատահին ուրիշ դրութիւններու պատկանեալ մարմիններու մէջ։

2. Միւս կողմանէ, եթէ տարբեր պայմաններ կրնան կորովի կարողութիւն մը արթնցնել այժմ անուանուածներէն զատ ուրիշ տարրերու մէջ, այն ատեն տիեզերքը կը թուի թէ կը հայթայթէ անհուն կարելիութիւններ կեանքի, որուն զանազանութիւնը եւ չքնդութիւնը կրնայ յոյժ գերազանցել ոեւէ բան զոր կարող ենք երեւակայել։

ՎԵՐՋ

ԱՐԵՒԻՇ ՀԵՏ ԴԱՐՁՈՂ ՏՈՒՇ ՄԸ

Բնականաբար Արուեստահանդէսին մէջ, որ մօտերս բացուեցաւ ի Փարիզ, թաւալող տուն մը կայ, հնարագիտութիւն Տր. Փէլլըքէնի եւ Մ. Փթիթի,

Փարիզցի քաջածանոթ ճարտարապետին: Շէնքը ճշմարտապէս արեւադէմ տուն մըն է, վասն զի մէկ նկատմամբ ձիւղ արեւածաղիկներու կը նմանի: Ուրիշ խօսքով, միշտ միեւնոյն երեսը արեւին կը դարձնէ, առտունէ մինչեւ իրիկուն: Հաւանօրէն Արուեստահանդէսն այցելողներուն մեծ մասը այդ տունը կը նկատէր իբրեւ ճարտարապետական հետաքրքրութեան առարկայ, առանց ունէ գործնական արժէքի: Եւ սակայն անոր շինուելուն նպատակն է ինչ ինչ գիտական պէտքեր լեցնել նկատմամբ արեւադէմ բոյսերու վարդապետութիւններու, որոնց վրայով շատ լսուած է Տր. Ֆինսէնի գիրքին միջոցաւ: Բաւական յտակօրէն ապացուցուած է թէ առողջարար բնակարան մը ոչ միայն լաւ օգտակարութիւն է, այլ նաեւ շատ կարեւոր է որ լաւ լուսավորուի: Արեւու լոյսը հզօր մանրէասպան մըն է: Արդարեւ տուններէն շատը, մինչեւ անգամ այնպիսիներ որ շատ խնամով յատակաձեւուած են, ցերեկուան մէջ շատ փոքր բաժին մը կ'ընդունին արեւին ճառագայթներէն: Տր. Փէլկրէնի սոյն նոր եւ հետաքրքրաշարժ գործը նպատակ ունի ջնջել այս թերութիւնը եւ հայթայթել տեսակ մը առանձին առողջապահարան: Այդ պատճառաւ այնպէս ծրագրուած է անիկա որ ըստ կարի մեծագոյն քանակութեամբ արեւու լոյս ընդունի ցերեկը: Պատերը սնամէջ են, եւ բոլորովին անթափանց տաքի եւ ցուրտի, այնպէս որ տունը ոչ շատ տաք կ'ըլլայ ամառը եւ ոչ շատ ցուրտ՝ ձմեռը:

ՄԱՆՐՄՈՒՆՐ

(Յ. Բ. Մ.)

Ճափոն՝ 1902ի վիճակագրութեան համաձայն ունի իր 46,500,000 բնակիչներուն համար 29,335 հասարակ դպրոցներ 110,104 ուսուցիչով եւ 5,265,000 աշակերտներով: (Գերմանիա ունի 56 միլիոն բնակիչ եւ 57,000 հասարակ դպրոց, իսկ Ֆրանսա ունի 39,000,000 բնակիչ եւ 87,000 հասարակ դպրոցներ:)

— Զգախէժը (լաստիք) տարիէ տարի աւելի կարեւորութիւն կը ստանայ: Անոր գործածութիւնը շատ կ'ընդհանրանայ կօշիկներու, անիւի շրջանակներու, սանտրերու, հանդերձեղէնի եւ այլ բաներու համար: Մ. Նահանքները առաջին տեղը կը զբաղեն անոր գործածութեան մէջ: 1862ին՝ միայն 964,000 քիօ ձգախէժ ներածուած էր Մ. Նահանգները: 1870ին անոր քանակութիւնը հասած էր 4,000,000 քօ., 1880ին 7,250,000 քօ., 1890ին 15,000,000 քօ., իսկ անցեալ տարի բարձրացած է

22,680,000 քօ., 6,500,000 ոսկի արժողութեամբ: Զգախէժ արտադրող գլխաւոր երկիրն է Պրագիւ: Պահանջին համեմատ բերքը քիչ է, հետեւաբար խէժ հայթայթելու նպատակով ուրիշ տունկեր ու միջոցներ կը փնտրեն: Հին ու մին ձգախէժէ առարկաներ կամ կտորներ կը հաւաքուին՝ կրկին հալուելու եւ գործածուելու համար: Անցեալ տարի ձգախէժի վերոյիշեալ քանակութենէն ի դատ 7,000,000 քօ. ուրիշ տեսակ խէժեր եւ 11,000,000 քօ. հին ձգախէժ ներածուած է, որոնցմէ վերջինը 340,000 ոսկի արժողութեամբ:

— Պողոտաներու փոշին ջնջելու, այսինքն գետինն փակցնելու համար, Գալիֆորնիոյ Լոս Անկելէս քաղաքին մօտ քարիւղ գործածելու փորձ մը եղած է: Փորձը խիստ յաջող հանդիսացած է, չէ թէ միայն փոշին պակսեցնելով, այլ քարիւղը՝ ճամբուն քարերը եւ փոշին իրարու կցելով՝ հաստատուն զանգուած մը շինած է, որուն վրայէն շատ զիւրին է կառքերու անիւներուն սահլը: Անձրեւի եւ հեղեղներու ժամանակ ալ իւղած ճամբաները շատ աւելի կը տոկան քան հասարակները:

— Կ'ըսուի թէ Բանատայի մէջ կայ ազարակ մը, որուն վրայ տմէն բան ելեկտրականութեամբ կը գործուի: Ազարակին մօտերը գտնուած 60-180 ոտք բարձրութեամբ երկու ջրվէժներ կը հայթայթեն շարժիչ ոյժը: Կեդրոնական ուժառուին մը կառուցուած է մերձակները, եւ ելեկտրական հոսանքը թելերու միջոցաւ կը հաղորդուի ազարակին ամէն կողմը ուր անոր պէտք կայ: Դաշխուրանները (եայրզ) եւ ուրիշ հարկաւոր գործիքներ ելեկտրական շարժիչներ ունին: Տասը ձիու ոյժ ունեցող շարժիչ մը կը գործէ հնձող մեքենային համար, եւ ուրիշ մը կը բանեցնէ երկայն սղոց մը, իսկ ազարակին տունը, ամբարանոցները եւ գետինները կը լուսավորուին ելեկտրականութեամբ: Ազարակառէրը կ'ըսէ թէ տարին 2,500 տոլարի աշխատութիւն կը խնայէ:

— Մր. Ճան Տ. Բաքթէլըրի հարստութիւնը վերիվերոյ մէկ երկիրին տոլար կը համարուի, բայց հասկցուած է թէ 1,250,000,000 տոլարէ (284 միլիոն Օսմ. ոսկի) պակաս չէ: Այս ահագին հարստութիւնը ըստ մեծի մասին բաղադրեալ շահուղորուած է: Ուստի անոր տարեկան եկամուտը կ'ըլլայ 87,000,000 տոլար (գրեթէ 20 միլիոն Օսմ. ոսկի):

ԱՅԼԵԻԱՅԼՔ

ԻՆՉՊԵՍ ՓԱՆՅՈՒՅ ԱՌԻԻՇՆԵՐԸ

Քիչեր, մինչև անգամ խոշոր կենդանիներ որսացողներու մէջ, պատահած են այնպիսի յուզիչ արկածի մը որպիսի է Անգղիացի նաւասպայի մը պատահածը: Մարդը որ բարեբաղդապէս ողջ մնաց եւհիմա կը պատմէ իր գլխուն եկածը: Երբ որսորդութեան ելած էր միայն ընկի տղու մը հետ Արեւելեան Ափրիկէի ներսերը, յանկարծ կանգ առաւ: «Չորս չափահաս առիւծներ անմիջապէս իրենց երեսները մեզի դարձուցին, հազիւ քսանըհինգ քայլ հեռու» կ'ըսէ, «հանդարտ եւ անշարժ կեցան, իրենց գլուխները եւ ուսերը կը ցուցնէին երկայն խոտերէն վեր, իրենց ականջները դէպ յառաջ տնկած, աչքերը մեր վրայ հաստատած»: Սոսկալի վայրկեան: Մարդը կը գտնուէր դէմ առ դէմ խնդրի մը, որ այնքան կ'նճոտ էր որքան կարեւոր իր ելքով: Ապաստանի տեղ մը չկար, եւ եթէ փորձէր ետ դառնալ, գուցէ այն բոլոր զազանները իր վրայ յարձակէին: Եթէ հրազէն արձակէր, անշուշտ պիտի դարձէր անոնցմէ մէկը: Կրնար թերեւս երկրորդ մըն ալ սպաննել: Բայց ողջ մնացողները: Որսորդին ուղեղը արագ կը գործէր, եւ երբ առիւծներէն մէկը անհանգստութեան նշաններ ցուցուց, մտածեց թէ յիմարութիւն պիտի ըլլար կրակել: Իր դիտակի ամանը քակեց, բռնեց անոր փոկէն, յառաջ խոյացաւ բարձր ճիւղով եւ զանիկա նետեց թշնամիին վրայ: Դիտակը յաղթող հանդիսացաւ, եւ բոլոր առիւծները իրենց ազինները դարձուցին ու փախան մոնչելով իրենց վազած առենը: «Այսպէս վերջացաւ բանը» կ'ըսէ որսորդը: «առիւծի որսորդութեան իմ առաջին, վերջին եւ միակ առիթս այս եղաւ»:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Այնլապէ կայան

Այնթապ . Վեր. Գարա Գրիգոր Յարութիւնեան, Վեր. Մանասէ Փափազեան, Վեր. Համբարձում Աշճեան եւ Վեր. Յակոբ Գումարեան

Անթաքիա .

Գալատուրան (Բէսապ) . Սամուէլ էֆ. Վարժապետեան (ոչ-արտօնացեալ)

Եոզուս Օլուգ . Վեր. Մանուկ Նիկողոսեան

Էյպէզ . Վեր. Վարդան Նաճարեան

Էքիզօլուգ-Բէորքէնէ (Բէսապ) . Վեր. Գէորգ Գասարեան [արտօնացեալ]

Կարմուշ (Ուրֆա) . Սեդրաք էֆ. Էքմէքճեան (ոչ-

Հալէպ .

[արտօն.]

Հաճիհապիլի . Սարգիս էֆ. Երկաթեան (ոչ-Հասանպէյլի . Վեր. Յակոբ Գումարեան Հիւսնիմանսուր. Յովհաննէս էֆ. Քէշիշեան (ոչ-արտօնացեալ)

Ճիպին .

Ուրֆա . Վեր. Ասատուր Ա. Եղոյեան եւ Պատ. Ճորճի Շէմաս

Պէհէսնի .

Պէյլան (Իսքէնտէրու) . Կարապետ էֆ. Գրասաճեան (ոչ-արտօնացեալ)

Պիթիաս (Անթաքիա) . Վեր. Մանուկ Միսիրեան

Պիթէճիք . Պատ. Կարապետ Բէթէնճեան

Սէվէրէք . Պատ. Յարութիւն Արահամեան

Բէսապ . Վեր. Ստեփան Թովմասեան

Բիլիս . Զաքարիա էֆ. Պետրոսեան (ոչ-արտօն.)

Յարթըլը (Պէյլան) . Գէորգ էֆ. Գոյուլմեան »

Մարաշէ կայան

Ալպուսթան. Վեր. Ստեփան Յովհաննէսեան Եարփուգ .

Ենիճէ Գալա. Թագուր էֆ. Յակոբեան (ոչ-ար. Զէյթուն . [տօն.]

Խարնը . Պատ. Գասպար Հայտոսթեան

Կապան . Կարապետ էֆ. Հասէսեան »

Կէօքսուն . Մովսէս էֆ. Երանեան »

Մարաշ . Վեր. Ահարոն Ա. Շիրահեան, Վեր. Կարապետ Յարութիւնեան, Վեր. Նազարէթ Հեղնեան, Վեր. Ս. Պիլէգիքճեան (Գերմ. որբանոց)

Պաղչէ, Յընտըճազ .

Արաւայէ կայան

Ատանա . Վեր. Ա. Թոփալեան [արտօն.]

Գարսպաղարը . Մարգար էֆ. Գալուստեան (ոչ-Դող Օլուգ. Աղեքսանդր էֆ. Էլմաճեան «

Էօզէրլի . Պատ. Յարութիւն Մանուկեան

Թարսուս . Վեր. Համարձում Կէօզալայճեան

Մերսին . Պատ. Արամ Պաղտիկեան

Զէօքմէրզիմէն. Վեր. Սարգիս Թորեան

Սիւս . Պատ. Արահամ Պէրպէրեան

Օսմանիյէ . Պատ. Կարապետ Քիւփէլեան

Հաճէ կայան

Գարաքէօյ եւ Տիքմէլի, Մարտիրոս էֆ. Օղուլուգեան (ոչ-արտօն.) [կոչեան

Երէպազան եւ Գալատէրէ. Վեր. Կիրակոս Ժամթաշճը . Պատ. Եոթկիոս Պիլալիտիս

Կիւրիւմզէ եւ Պաղչէճիք . Մանուկ էֆ. Փիլիպպոսեան (ոչ-արտօն.)

Հաճըն . Ա. Եկեղեցի .

» Բ. » Պատ. Լեւոն Սողովմէեան

Շար . Վեր. Սթիլիոն Արսլանիտիս
Բուսուլու .

Ֆէքքէ . Պատ. Աստուր Թոփալեան

Կեդրոնական եկեղեցական Միութեան հոգեւոր
պաշտօնեաներու ցանկին մէջ հետեւեալ սրբագրու-
թիւնը հարկ է .

Թորքատ . Յարութիւն էֆ. Քարթողեան

Հէրէք . Երկրի էֆ. Անասթասիատիս

Չարչամպա . Միսաք էֆ. Իսքէնտէրեան

Սըվազ . Վեր. Միհրան Գազանճեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՄՈՒՆՃՈՒՍՈՒՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Մունճուսուն Կեսարիայէ 4 ժամ դէպի հիւ-
սիս-արեւելք գիւղ մ'է գեղեցիկ պարտէզներով
եւ այգեստաններով շրջապատուած : Կը բաղկանայ
իր 300 տունէ, որոց 30 տունը Աւետարանական են :

Գիւղը մեծ հնութիւն ունենալ կը կարծուի :
Ունի հինէն մնացած բերդ մը ճիշդ գիւղին կեդ-
րոնը եւ ուրիշ մեծ բերդ մը՝ գիւղէն 20 րոպէ
դէպի հիւսիս : Շրջակայ Հայախօս գիւղերն են
Եւգառա, Պալաքասի եւ Նիսսա :

Անցեալ դարու ամիրայական շրջանին մեծ փայլ
ունէին աղգայինք ի Կ. պոլիս Տոհմային եւ պետա-
կան շրջանակներու մէջ փայլուն ներկայացուցիչ-
ներ ունեցած են : Յիշենք, ի մէջ այլոց, Սուվա-
ճիպաշի Յովհաննէս ամիրան եւ բարեյիշատակ Օտ-
եան Պողոս աղան : Վերջինը գիւղին դպրոցին եւ
եկեղեցիին շինութեամբ անջնջելի յիշատակ թո-
ղած է ապագային համար :

Օտեան Պողոս աղայի մեծադործութիւնները
միայն գիւղին մէջ սահմանափակուած չեն, այլ
ժամանակին առաջնորդին Մունճուսունցի Աւետիս
եպիսկոպոսի եւ իր յաջորդ Յակոբ եպիսկոպոսի
օրով ժառանգաւորաց վարժարան մը հաստատած
է Սր. Կարապետի վանքին մէջ, որուն դաստառուաց
ամսականները ինք վճարած է առատաձեռնու-
թեամբ եւ բոլոր ծախքերը հոգացած է : Հոդ այդ
վարժարանին դաստառները եղած են Իւսկիւտարի
ճեմարանին ուսանողներէն կամ ընթացաւարտնե-
րէն ոմանք, որոնց մէջ յիշատակութեան արժանի
է Խաչատուր վարժապետ Տէվէլեան Մունճուսունցի
(ապա Տէր Յակոբ քահանայ Թալասի) :

Ժառանգաւորաց վարժարանը շարունակեց մին-
չեւ Պողոս աղայի մահը եւ ապա նսեմացաւ, օր
մ'ալ փալուեցաւ : Ժառանգաւորաց վարժարանը
սակայն միջոց մը եղաւ կրթութիւնը տարածելու

ժողովրդեան խաւերուն մէջ, նախնեաց լեզուի ու-
սուցումը եւ եկեղեցական երգեցողութիւնը կա-
նոնաւորեց եւ Աւետարանի քարոզութեան ճամ-
բայ բացաւ : Սաներէն երեքը Աւետարանի պաշ-
տօնեայ եղան եւ ուրիշներ առաջին եղան ընդու-
նելու Աւետարանի լոյսը :

Այժմ մեր նիւթէն դուրս է Կեսարիոյ դաշտին
մէջ Աւետարանականութեան սկզբնաւորութիւնը
արձանագրել : Ասիկա մեծ շահեկանութիւն պիտի
ունենար, եթէ օր մը Կեսարիոյ եկեղեցիին ծերու-
նազարդ հովիւը, Պատ. Քերովբէ Եագուպեան,
գրէ իր եկեղեցիին պատմութիւնը անոր Յորեւա-
նին առթիւ :

Մունճուսունի մէջ Աւետարանի քարոզութեան
սկզբնաւորութիւնը 1856էն է, յորում եղբայրնե-
րէն ոմանք՝ Քարահատ Յովհաննէս, Սէվոյեան
Թադէոս եւ Չօրլեան Յակոբ Կեսարիա եւ այլուր
քարոզիչներէ եւ գրածախներէ լսելով լուսաւոր-
ուած են եւ գիւղին մէջ միատեղ գալով աղօթա-
ժողովներ ընել եւ Սր. Գիրք կարդալ սկսած են :
Կեսարիոյ միսիոնարք համակրելով այս շարժման՝
իրեւ քարոզիչ եւ վարժապետ կը ղրկեն Պր. Կա-
րապետ Եագուպեանը, Պատ. Քերովբէ եղբայրը :

Կանոնաւոր աղօթաժողովներու սկզբնաւորու-
թիւնը եւ քարոզութիւնը բնականաբար դուռ կը
բանայ մեծ հակառակութեանց եւ վիճաբանու-
թեանց : Այս վիճաբանութեանց հետեւանքը ըլլա-
լով աղօթաժողովը շարունակողներու թիւը աճիլ
կը սկսի : Տարի մը յետոյ Եագուպեան կ'երթայ եւ
անոր տեղ կու գայ կարճ ժամանակուան համար
նախ Պր. Բարսեղ Վարդուկեան (ապա հովիւ Լան-
կայի եկեղեցւոյն), յետոյ Պր. Քերովբէ Եագուպ-
եան (ապա հովիւ Կեսարիոյ եկեղեցւոյն) : Ասոնցմէ
ետքը կը ղրկուի գրածախ Պր. Կարապետ Սարգիս-
եան, որ վարժապետութիւն ընելու կարող չըլլար :
Դպրոցը կը գոցուի : Սակայն եղբարց զաւակները
աղգայնոց դպրոցն ալ չեն ընդունուիր : Խեղճ եւ
անկերպարան վիճակ մը : Միսիոնարութիւնը
կ'ուզէ տեղացւոց պէտքերը լեցնել : Սակայն
մշակի սով կար. գործ կար, գործող չկար :

Այս տագնապի միջոցին կը հասնի Պր. Գրիգոր
Էօմիւրեան, որ հոգեւորականութեան համար պատ-
րաստուած էր ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ.
քաջ երաժիշտ, տիրացու, հմուտ եկեղեցական մա-
տենագրութեան եւ հայկաբանութեան : Այնուհե-
տեւ Մունճուսունի եղբայրութիւնը երեք առանց
պաշտօնէի եւ վարժապետի չմնաց մինչեւ ցարդ :
Էօմիւրեանի գալովը Աւետարանի գործը նոր զարկ
մը տուաւ եւ յառաջդիմել սկսաւ : Էօմիւրեան իր

տանը մէջ դպրոց մը բանալով անմիջապէս ժողովեց տղաքները իր քով եւ ուսուցչութիւն ընել սկսաւ : Առաջին շաբթուան մէջ ասոնց թիւը 15 էր :

1860ին տարեգլխուն եղբայրները Կեսարիա կ'երթան եւ հոն եկեղեցւոյ անդամակցութեան կ'ընդունուին : Ասով եղբայրութեան դիրքը հաստատուեցաւ գիւղին մէջ եւ իրենք ալ նոր գործութիւնով լեցուած գործել սկսան : Բայց ժողովատեղի չունենալով տունները կը ժողովուէին ժողովարանի շինութեան համար գիւղին եղբերք գետին մը գնած էին : Իմա եղբայրները որոշեցին շինել շէնքը առանց արտաքին օգնութեան : Երկու արհեստաւոր եղբայրներ՝ Թադէոս եւ Յակոբ՝ 15ական ոսկի տուին : Քարահատ եղբայրը խոստացաւ շէնքին շինութեան համար 20 ոսկիի քար տալ ձրի եւ միւս 30 ոսկիին փոխարէն շէնքը շինել եւ յանձնել : Մեծ ուրախութեամբ եւ խանդով շէնքին հիմը կը դրուի եւ գետնէն կանգուն մ'ալ կը բարձրանայ : Սակայն քարահատ եղբայրը, որ 30 ոսկին գրպանած էր, ոչ շէնքը կը շինէ, ոչ ալ դրամը կու տայ : Գործը ասանկով կը մնայ երկու տարի :

Այն տարին, երբ Էօմիւրեան վերահաստատուեցաւ իր վարժապետութեան պաշտօնին մէջ (1862), ինդիրը ի նորոյ ձեռք առնելով, 40 ոսկի ալ քարոզիչը եւ վարժապետը տուին, եւ շինութիւնը սկսուեցաւ կրկին : Եղբարց թիւը այժմ 40ի բարձրացած էր : ամէնքն ալ, արհեստաւոր եւ գործունեայ մարդիկ, իրենց ձեռքով շինութեան ձեռնարկեցին : Քարահատ եղբոր քարահանքը երթալով՝ իրենք քարը կտրեցին եւ տաշեցին : Քարոզիչը կոնակով քար կը կրէր, Յակոբ եւ Թադէոս եղբայրները կը շարէին : Ուրիշներ չաղախը կը պատրաստէին եւ վարժապետը գաճը կը շինէր : 50 օրուան մէջ ժողովարանին չորս պատերը վերցուցին եւ վրան ծածկեցին : Ատաղծի վերաբերեալ գործերը դարձեալ Յակոբ եւ Թադէոս եղբայրները կատարեցին եւ վարժապետն ալ, որ ժամանակին ծեփարար էր, ծեփեց պատերը : Այժմու ժողովարանին մէջ գործածուած նստարաններն ալ ան ատեն շինուած են :

Ժողովարանի շէնքին կառուցումը նոր թուականի մը սկզբնաւորութիւնն էր : Եղբայրները թէ՛ դպրոցի եւ թէ՛ ժողովատեղիի համար յարմար, կոկիկ տեղ մը ունէին եւ Բողոքականութիւնը հաստատուած էր գիւղին մէջ չօշափելի եւ տեսանելի ապացոյցով : Մեծ ուրախութեամբ դպրոցը հոն փոխադրուեցաւ եւ պաշտամունքը հոն կատարուիլ սկսաւ :

Կեսարիոյ միսիոնարք եւ եղբայրութեան երեւելիները այս առթիւ այցելեցին գիւղը եւ մեծ ուրախութեամբ շէնքին նաւակաւորք կատարեցին : Հինգ ոսկիի չափ գոյացած պարտք մը կար : Հիւրերուն բրած ընծաներովը այդ ալ վճարուեցաւ : Նաւակատեաց պաշտօնին վսեմութիւնը, երգուած հոգեյոյզ երգերը, միսիոնարաց եւ պատուարժան պաշտօնէից խօսած հոգեշահ քարոզները երկու հետեւանք ունեցան : (ա) Պատկառանք ազդեցին մեր Լուս : Եղբայրներուն : (բ) Եղբարց ընտանիքները, որ կրօնքի տարբերութեան պատճառով մինչեւ ցարդ իրարու հակակիր էին, շատ ազդուեցան հանդէսներէն եւ տակաւ առ տակաւ իրենց ամուսիններուն կրօնքին յարեցան :

Նոյն տարին, այնան, քարոզիչ Պր. Կարապետ Սարգիսեանի հրաժարմամբ այդ պաշտօնն ալ Էօմիւրեանի յանձնուեցաւ, որով թէ՛ քարոզիչ եւ թէ՛ վարժապետ եղաւ :

Այս օրէն սկսեալ Մուսնուսունի ժողովրդեան բաղդը կապուած է Էօմիւրեանի հետ, որով անոր կենաց անցեալ 42 տարուան պատմութիւնը ժողովուրդին զարգացման եւ յառաջադիմութեան հետ սերտ յարաբերութիւն ունի :

Առաջին անգամ ըլլալով ամէնուն աչքին առջեւ անուր եւ հեթանոսական երեւցած դէպքը տեղի ունեցաւ : այն է՝ կանանց կարգաւ սորվիլը եւ եկեղեցւոյ մէջ երգեցողութեան մասնակցիլը : Ինչպէս վերեւ յիշեցինք, Էօմիւրեան անխոնջ աշխատող մը եւ քաջ երաժիշտ մ'էր : Իր դպրոցին մէջ կ'ուսանէին ոչ միայն մանուկներ, այլ եւ ծերունիներ, պառաւներ եւ հարսեր : Ասոնց ընթերցանութեան սանձանը Մեծ Գիրքէն եւ Երդարանէն անդին չէր անցնէր : Սակայն ատիկա գրգիռ մը եղաւ զարգացնելու ընթերցանութիւնը եւ երգեցողութիւնը մեր եկեղեցիին մէջ : Տաճկաստանի եկեղեցիներուն մէջ առաջին անգամ Մուսնուսունի ժողովուրդն եղաւ որ իզական եւ արական քառաձայն երգեցողութիւնը յաջողապէս կատարեց եւ ցարդ կը շարունակեն :

Մուսնուսունի ժողովուրդը եւ Կեսարիոյ միսիոնարութիւնը գնահատելով Էօմիւրեանի աշխատութիւնը, իորհեցան մշտակալ կապով մը կապել զայն Մուսնուսունի հետ : Եւ որովհետեւ իր ուսումնական պաշարը բաւական չէր առ այդ, որոշեցին զայն Մարգուան ուղարկել, ուր կը բացուէր Աստուածաբանական ճեմարանը 1865 Մարտին : Էօմիւրեան առաջին ընթացաւարտներէն մին էր : 1868 Նոյ. 15ին իր վկայականը ընդունեց եւ վերադարձաւ իր ժողովուրդին : Պարօն Գրիգոր-

եանքի գալը բոլոր ժողովուրդին սիրտը մեծ ուրախութեամբ լեցուց : Հետեւեալ տարին , 1869 Սեպտ. 21ին , Կեսարիա գումարեալ Կեդրոնական եկեղց. Միութեան հոգեւոր ժողովը խմբովին Մուհ-ճուսուն հրաւիրուեցաւ թէ՛ եկեղեցւոյ կազմութեան եւ թէ՛ հովիւի ձեռնադրութեան համար : Ամբողջ գիւղացիք պահ մը մօոցան իրենց յարանուանական տարբերութիւնները եւ հիւրասիրեցին զանոնք մեծ պատուով : Բոլոր գիւղը ներկայ գտնուեցաւ սոյն կրկին պաշտօններուն , որ կատարուեցան ընդարձակ բաց պարտէզի մը մէջ : Նախ եկեղեցիին կազմակերպութիւնը կատարուեցաւ 17 անդամներով , որոնց 10ը իգական սեռէ էր : Հաւատոյ դաւանութիւնը կարգաց Աւետիս էֆ. Երէցեան , եւ Պատ. Բերովրէ եւ Սըվազի միսիոնարը աղօթեցին :

(Շաբաթակէ)

ԱՅՅԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Ա.

Միւ իւր իր ծերութեան մէջ փափաքեցաւ այցելել Պիթիլիի կուսակալութեան մէջ Բողոքական ժողովուրդ պարունակող գիւղերէն մէկ քանին եւ ես պատիւ ունեցայ անոր ընկերանալ , կը փափաքեմ այդ եկեղեցիներուն պատմութեան եւ ներկայ հոգեւոր վիճակին վրայ գրել համառօտիւ : Թո՛ւ 50-60 տունով գիւղ մ'է : Հաւանականարար այս անունը ստացած է չրջակայ լեւրանց ստուերախիտ անտառներէն , որոնք սակայն հիմա կորսնցուցած են իրենց առջի վեհութիւնը ծառերուն հետդնտէ պակսելէն : Բողոք. ժողովրդեան հին եւ կարեւոր եղբայրները մեծ մասամբ մեռած են : Տուն մը որ դեռ Ա-Եփրատի տունն անունով կը կոչուի , ժամանակաւ ունէր հին , ընտիր , մագաղաթեայ ձեռագիր Աւետարան մը , որոյ համար շինուած էր մասնաւոր տեղ մը եւ շարունակ ճրագ կը վառուէր հոն : Ուխտաւորներ կու գային հեռի տեղերէ ընծաներով : Տիրոջ բաւական մեծ եկամուտի աղբիւր էր : Երբ այս տունը կ'ընդունի Աւետարանականութիւնը , տան մեծն — Ասատուր եղբայր — զի այս էր իր անունը , կը ձգէ շահու այս կերպը , իրմէ կ'ուզեն գնել այդ Աւետարանն 80 ոսկւոյ եւ իբր շահու միջոց գործածել , կը մերժէ սակայն վաճառել : Կը ծախէ զայն ուրիշի մը , մէկ ոսկիի չնչին գնով , երբ զիտէր թէ առնողն այդ նպատակի համար պիտի չգործածէ : Բարեպաշտ անձ մ'էր : Թէեւ մեռած է , բայց իր յիշատակը կ'ապրի : Պիթիլիի Բողոք. բարձրագոյն վարժարանի այս տարւոյ չրջանաւարտներէն Պրն. Սեդրաք Մուրատեան դասատուի պաշ-

տօնով հոն ղրկուած է եւ պաշտաման ալ կ'առաջնորդէ :

Խնչո՛րէն . Պիթիլիէն 6 ժամ հեռի վանի կուսակալութեան պատկանող գիւղ մ'է : Բայց իր մօտաւորութեան պատճառաւ կը վերաբերի Պիթիլիի միսիոնարական կայանին , որ շարունակ զրկած է հոն պաշտօնեայ : Հակառակ միսիոնարաց բաղձանաց եւ ժողովրդեան փափաքանաց՝ մինչեւ հիմա չէնք մը շինուած չէ իբր դպրոց կամ ժողովատեղի եւ իբր երիցատուն : Սկիզբէն դպրոցի եւ պաշտաման տեղի համար ժողովրդէն մին միշտ իր սենեակը տուած է , որ այդ նպատակին համար կը գործածուի : Գիւղի մեծամասնութիւնը Լուսաւորչական է : Ունին հին եւ անշուք եկեղեցի մը , բայց ոչ քահանայ : Տարին հազիւ մէկ կամ երկու անգամ մօտակայ գիւղի քահանան կու գայ եւ ժամարարութիւն կ'ընէ : Բողոքականաց բարոյական աղդեցութիւնը սակայն աւելի զգալի է : Գիւղացիք առանց խտրութեան առ հասարակ կիրակի օրերը կու գան ուշադրութեամբ մտիկ ընել Աստուծոյ Խօսքը : Շատ անգամ տեղը նեղ կու գայ ունկնդիրներուն , ոմանք յոռնկայս կ'ունկնդրեն կամ ետ կը դառնան : Լուսաւորչականները Բողոքականներու հետ կը դիմեն միսիոնարաց՝ դասատու խնդրելու , եւ միաբանութեամբ կը վճարեն իրենց ինկած մասն ի հաշիւ դասատուի ամսականին : Պրն. Բենիամին Պետրոսեան , բնիկ Խուլիկցի , նոր չրջանաւարտներէն , իրենց պաշտօնեայ է : Եթէ յարմար չէնք եւ պաշտօնէի շարունակութիւն լինի , տրդիւնքը յուսալից կը լինի :

Դա՛վան . Վանայ լճին եզերքը գեղեցիկ նաւահանդիստ ունեցող գիւղ մ'է եւ միակ գիւղը իւր չրջակայքի մէջ ուր Լուսաւորչականք ունեցեր են դպրոց : Բնիկ Բողոք. տարրը քիչ է : Պիթիլիէն առեւտուրի զբաղմունով մէկ երկու տուն դացած կը բնակին հոն : Շէնք կայ , բայց պաշտօնեայ ոչ : Եղբայրներէն մին կ'առաջնորդէ պաշտաման : Կիրակի օրերը մի անգամ միայն կը լինի պաշտամունք : Ունկնդիրներ 20-30 անձեր կը լինին երկուսն :

Մա՛կ . Ասկէ առաջ ունեցեր են քարոզիչ , դասատու , վարժուհի : Բայց հիմա ոչ մին եւ ոչ միւսը կայ : Թէեւ թէ՛ միսիոնարք կը փափաքին եւ թէ՛ ժողովուրդը որ գէթ դասատու մը ունենան , որպէս զի անկիրթ չման իրենց զաւակները , բայց դեռ յաջողած չեն իրենց այս փափաքը լրացնել : Ունին երիցատուն , դպրոց . բայց շատ ճաշակաւոր շինուած չէ : Մի քանի տուն Բողոքական կայ , որ առանց պաշտօնէի մնալով տկարացած են : Եղբայր մը կայ , որ շարունակ իր տկար ջանքերով կ'աշխատի արծարծել Բրիտտոնէական կեանքի հուրը ու մէկտեղ հաւաքել եղբայր-

ները կիրակի օրերը երկրպագութեան համար :

Այսպէս Բրոյ մը ստորոտը շինուած 25-30 տունով Բողոքական գիւղ մ'է : Ի սկզբան ջրեզրեայ գիւղ մ'էր ու աւելի մեծ : Բայց լիճը հետզհետէ աւելի մեծնալով գրաւեց գիւղի տեղն : Դիւղացիք ստիպուեցան լքել գիւղը : Աւերակները, եկեղեցին իբր կղզի կ'երեւին լճին մէջ : Այժմու գիւղը շինուած է մօտ ժամանակներ այլեւայլ տեղերէ եկող ընտանիքներէ : Հոգն, ինչպէս Ախլաթի գաւառին, աւազուտ է : Թէեւ չունին բաւական առատ ջուր իրենց եւ իրենց անասնոց պէտքն հագալու ամառուան մէջ : Սակայն այդ աւազուտ եւ անջրդի հողն շատ յարմար է պարտէզի եւ այգեմշակութեան : Ամէն տուն ունի պտուղի մէկ երկու պարտէզներ, այգիներ, զանազան տեսակ գեղեցիկ պտուղներ եւ մրգեղէն արտադրող պարտէզներ : Ու մարդ իրաւամբ կրնայ կարծել թէ այդ հրապուրիչ լճին եւ իւր եզերքի երկիրները կրնայ եղած ըլլալ Եդեսիայ պարտէզը : Նաեւ այս գաւառներու մէջ կ'արտադրուի ցորենի գեղեցիկ տեսակ մը որ «է» կը կոչուի, կարմիր եւ ճերմակ տեսակներ ունի : Կը տարբերի ցորենի ուրիշ տեսակներէն, մեծութեամբ, ձեւովն եւ սերմանելու եղանակով : Թէեւ Աղաղցին ունի առատ հողեր ցորենի մշակութեան, այգիներ ու պարտէզներ, սակայն շատ խեղճ է նիւթապէս : Այս տարւոյ հունձը շատ ապարդիւն էր : «Առաջին ու վերջին անձրեւները» ժամանակին չեկան : Ուստի հնձոց արդիւնքը միայն այնչափ մը եղաւ որ հազիւ բաւեց առաջիկայ տարւոյ համար իրենց արտերը սերմանելու : Բոլոր տարւոյ ուտելեաց համար ստիպուած են գնել կամ փոխ առնուլ հացահատիկ :

Աւետարանականութիւնը հոս մտած է 32 կամ աւելի տարիներէ հետէ : Ժողովարանի որմերէն միոյն վրայ փորագրուած է 1872 թուականը, որ հաւանականաբար շէնքի շինութեան թուականն է, որմէ կրնանք մակաբերել թէ գէթ մէկ կամ երկու տարի առաջ մտած է Բողոքականութիւնն անդ հետեւեալ կերպով : Գիւղի բնակիչներէն Գրիգոր Աղա ձմեռ մը քանիցս քաղաքը կը հանդիպի, երբ արդէն Բողոքականութիւնը մուտ գտած էր ի Պիթլիզ, կը տեսակցի Բողոք. անհատներու հետ : Կը վիճարանի՝ նոցա յաղթելու յուսով : Բայց ինքը ճշմարտութենէն կ'ազդուի : Գրածախներուն մէկէն կ'առնէ Սբ. Գիրք մը եւ հետաքրքրութեամբ կարդալ ու քննել կ'սկսի : Երբ Պրն. Պողոս (այժմ Պատուելի է Ամերիկա) յաջորդ ձմեռն միսիոնարաց կողմէ Մշակ գիւղ կը զրկուի դաստառուի պաշտօնով, հոն կը յաճախէ նա Աստուծոյ խօսքը կարդալու, ճշմարտութեան տեղեկանալու, որ աստեն լիովին կը համոզուի ճշմարտութեան : Ինքը եւս կը դիմէ միսիոնարին՝ գիւղին համար դաստառու խնդրելու : Կ'ընդունուի իր խնդրքը : Կը

տրուի Պրն. Մուրատ Անուշեան, որ յայնմհետէ շարունակեց գիւղին թէ՛ քարոզչական եւ թէ՛ դաստառական պաշտօններն ընդ երկար, մինչեւ անտի մեկնեցաւ երթալ իր հեռաճակ զաւակաց քով : Թէեւ բեմքասաց մէկը չէր : Բայց իւր անկեղծ վարքով գործ մը տեսաւ : Աւետարանականութեան յարեցան շատ գիւղացիք : Լսեցի վաճառականէ մը որ ըսաւ, «Երբ անգամ մը, տարիներ առաջ, անցայ Աղաղէն, Ականց երթալու նպատակաւ, էին հայհոյող, շատ վար մարդիկ : Վերադարձիս, տարի մը ետք, բոլորովին փոխուած գտայ գիրենք, աւելի պարկեշտ ու աստուածապաշտ եղած էին : Արտերու եւ այգիներու մէջ աշխատողներու հոգեւոր երգեր երգելէն շատ ազդուեցայ» Պրն. Մուրադի հրաժարելէն ի վեր գրեթէ ունեցած չեն կանոնաւոր պաշտօնայ, Ժողովներուն եղբայր մը կ'առաջնորդէ : Պաշտաման 125 անձեր ներկայ էին, որոց 20ը մօտեցան մասնակցելու Տէրունական Սբ. Ընթերցաց սեղանին : Փոխ... Ախլաթի գաւառի բազմամարդ գիւղերէն մին : Շէնքերը բայց գիւղական տուներու ձեւով շինուած են : Միայն քանի մը ամիս է որ պաշտօնայ չունին : Բարեպաշտ եղբայրներն թուով քիչ են : Բողոք. գերդաստան մը, որոյ տան պետ Միքայէլ բարեպաշտ անձ մ'էր, ի Տէր ննջած է տարիներէ հետէ : Տան ղուռը, իբրեւ պանդուկ, միշտ բաց էր ամէն կարգի ճամբորդներու, որոնք միշտ կը հիւրընկալուէին սիրով եւ քաղցրութեամբ : Այսօր նոյն հիւրասիրութեան ոգին պահած են : Սակայն իրենք կարեկցութեան արժանի վիճակի մէջ կը գտնուին :

Մուշ

ԳՐԻԳՈՐ Լ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ա. Զ. Դ.

«ԿԵՆՃԱԼԵՐԷ, ԳԸՋԼԱՐԱ ՎԵ ԶԵՎՃԵՅՆԷ ԶԵՏԻՅԷ»

Ամէն տարիքէ ընթերցողներու օգտակար, տարեգլխի եւ այլ առիթներով նուէրի յոյժ յարմար գիրքեր : Երեքը միասին, պարզ կազմ 14 դահ., փառակազմ 16, ոսկեզօծ 20 : Առանձին առանձին, առաջինը 8, 10, 12 դահ., երկրորդը 5, 7, 10 դահ., եւ երրորդը 6, 8, 10 դահ. : Դիմել առ Սամուէլ էֆ. Գ. Յարութիւնեան, Պայպըլ Հառուս, Կ. պոլիս :

Բրիտ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 9½ին (Ը. Թ.) ի Բէսթ, Գումգափուս, Նիւթ, Բ. Կոր. Ժ. Գ. 5 :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք . Հիճաղի երկաթուղիին շինութեան համար կայս . հրամանով հանգանակութիւն պիտի կատարուի տուն գլուխ 5 դահ . Այժմէն իսկ առաջին շրջանակի թաղապետութիւնը մէկ երկու օրուան մէջ իբր 8,000 դահ . հաւաքած է : Նպաստի տոմսերը 5 դահնոց են , բայց ուղղորդները մէկէ աւելի տոմս կրնան առնել : — Կայս . հրամանով , մատակարարական ուրոյն ճիւղ մը պիտի կազմակերպուի Ծովային նախարարութեան իրաւասութեան ներքեւ : — Սապահ կ'իմանայ թէ անօրինութիւններ պիտի ըլլան ցորենի փոխադրութիւնը դիւրացնելու , երկաթուղիներու վրայ վերջացող ճամբաները վերաշինելու , նաւամատոյցներ կանգնելու , Սեւ Ծովու եզերաց եւ ուրիշ տեղերու միջեւ կատարելի փոխադրութիւններուն համար երկրագործներուն դիւրութիւններ ընծայելու , արմտիքի չափման տուրքեր եւ նմանօրինակ ուրիշ տուրքեր ջնջելու եւ թոյլ չտալու որ կարգ մը շահագէտներ , օտար երկիր ցորեն ղրկելով , ժողովրդին վնաս տան : Բաց աստի կ'ըսէ թէ որոշուած է երկրագործներու ցորենը իսկական գնով գնել եւ Ներքին բերքերով տեղացիներու պէտքը հոգալու միջոցներն ապահովել : Այս նպատակով Առեւտրական եւ հանրօգուտ գործերու նախարարութիւնը ամէնէն ընտիր ու կատարելագործուած տեսակներէն բաւականաչափ սերմնացու բերելով երկրագործներու պիտի բաժնէ եւ , ամէն կողմերու բերքերուն նմոյշները բերել տալով , կատարելագործելիներու կատարելագործման համար միջոցներ պիտի գործածէ :

Նահանգներ . Ելեւմտական նախարարութիւնը Սըվաղի ելեւմտական քննիչին առաջարկութեամբ սա որոշումը տուաւ . Յառաջիկայ Մարտ ամիսէն սկսեալ ոեւէ գաւառի պաշտօնեաներ ուրիշ տեղւոյ մը հարկատուներէն գանձուած զինուորական կամ կալուածական տուրքերու փոխարէն տրուելու ընկալագրերուն պատճէնները ամօէ ամիս պիտի ղրկեն հարկատուներու ծննդավայրի ելեւմտական պաշտօնեաներուն : Ասոնք ալ յատուկ տոմարի մը մէջ պիտի արձանագրեն հարկատուներուն պարտքին դէմ եւ ամօէ ամիս ելեւմտական պաշտօնարանը պիտի ղրկեն նոյն ընկալագրերը ամսական հասոյթներու եւ ծախքի ցուցակին հետ : Ասով կը յուսացուի զեղծումներու առջին առնել եւ հարկատուներուն վնասի եւ գանգատի առիթ չտալ : — Սէլանիկի լրագիրները կ'ըսեն թէ կուսակալութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է , որպէս զի ոստիկանները եւ ոստիկան զինուորները աւելի լաւ կերպով պաշտօնավարեն : Դատական պաշտօնեաները խիստ հսկողութեան

ենթարկած են վաղեմի չարագործները եւ ապրուստի կանոնաւոր միջոց չունեցողները : — Այտրնի կուսակալութեան գիւղերէն Մէրմէրճիքի Հիւսամ Քէհեային տունը , ուր հարսնիք կար , փլած է հարսնեւորներու ծանրութեան տակ եւ 16 կիներ մեռած են փրատակներու տակ : Թուրք թերթեր այս առիթով կը յիշեցնեն կայս . կառավարութեան սա որոշումը թէ , երբ գիւղերու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ հարսնիք տեղի պիտի ունենայ , տեղւոյն ծերածողովը պարտաւոր է նախապէս քննել տունը եւ ըստ այնմ անօրինել արժանը : — Էրզրումի Գիրիստենայ վարժարաններուն համար կրթական նախարարութիւնը Թուրքերէնի մէյմէկ ուսուցիչ պիտի կարգէ կառավարական ամսաթուղակով : Հայ կաթոլիկներու վարժարանին ուսուցիչն արդէն իսկ կարգուած է : — Այտրնի կուսակալութեան գրուեցաւ ղրկել իր բաժնին ինկած մնացեալ ձիերն ալ , որոնք Բ . զօրաբաժնին յատկացուած են : — Պիթիլի-գի կուսակալը մեռաւ : — Հրամայուեցաւ ծխախոտ եւ թէմպէքի մշակել այնպիսի տեղեր , որոնց հողը յարմար է : — Նահանգէ մը ուրիշ նահանգ դացող ձիապաններ , ջորեպաններ , եւն . եւս պարտաւոր են անցագիր առնել : — Ձեռնհաս իշխանութիւնէն խնդրուած է Ատանայի տիպար արտին մէջ շինելի երկրագործական վարժարանին շինութիւնն արտօնել փութով , որչափ հնար է : — Պէյրութ-Դամասկոսի երկաթուղիի ընկերութեան զեկուցուած է նոյն գծով փոխադրուած դրամական աւանդները , թանկագին գոհար եղէնները եւ գոյքերը ապահովագրել տալ : — Ձեռնհաս իշխանութեան մատուցուեցաւ ցուցակ մը Գոսովայի ընակիչներէն այնպիսիներու , որոնց տունները նորոգուած են եւ հանգիստն ապահովուած : Գոսովայէ Պուլկարիա վիսամ աւազակներէն մինչեւ հիմա զղջացած 114 անձ վերադարձած են Տէվէպաղըրտանի ճամբով , 3 անձ ալ ուրիշ ճամբաներով :

Այլապէս . Խստիւ պատուիրուեցաւ ընտանի առաւաններու տուրքը ուղղակի ձեռնհաս իշխանութեան ղրկել՝ առանց ուրիշ նպատակի գործածելու կամ ուրիշի կերցնելու : — Պեքիական թերթ մը Պաղտատի երկաթուղիին վրայ խօսելու առիթով կ'ըսէ թէ նոյն գծին վարչական ժողովը վաւերացուցած է դրամատուներու միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը : — Բուսանական թերթ մը շնորհակալութեամբ կը յիշէ արտասովոր այն շնորհները , զորոնք կայս . կառավարութիւնը ցուցած է իր Ուլան ժողովրդին : — Պետական Խորհրդոյ որոշմամբ՝ վկայական պիտի չտրուի Ելեւմտական այն պաշտօնեաներուն , որոնք ապարդիւն կը թողուն գործադիր ատենաներու այն զեկուցագիրները , որոնցմով կ'ուզուի դատապարտուած պաշտօնեաներու ամսականներուն այսինչ մասը վար դնել : Ելեւմտական այդպիսի պաշտօնեաներ պաշտօնի ալ պիտի չկոչուին : — Գահիրէի թերթ մը կ'ըսէ թէ որոշուած է Նեղոսէ մինչեւ կարմիր Ծով շինելի երկաթուղիին ծախքը հայթայթել : Այդ գիծը , որ կը կարծուի թէ Սուտանի առեւտուրին շատ պի-

տի նպատակ, Պէրպէրիստանէ մինչեւ Սուտան պիտի երկարի եւ ի մօտոյ անոր շինութեան պիտի ձեռնարկուի : — Իգմիրցի Մ. Տիմիթրի Էվէնիտի ոսկի չքաղրամ ընդունեցաւ երկրագործական կատարելագործուած մեքենաներուն համար, զորոնք ի տես դրած էր Աթէնքի ցուցահանդէսին մէջ : Առեւտրական Սենեկի պաշտօնաթերթը այս առիթով ձեռնբերէց մարդոց հրաւեր կը կարգայ իրենց հարտար գիւտերով հերքել ոմանց սա կարծիքը թէ Թուրքիա անկարող է երկրագործական կարեւոր մեքենաներ արտադրել, եւ կը յիշեցնէ թէ Կայս. կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է հնարիչները խրախուսել այլեւայլ դիւրութիւններ եւ չնորհներ ընծայելով : — Կայս. հրամանով Օսմ. հիւպատոսութիւն մը պիտի հաստատուի Քիւի մէջ : — Ամերիկեան ընկերութիւն մը Հիճազի երկաթուղիին 20,000 երկաթուղւոյ ձող վաճառած է ձեռամբ իր Պոլսոյ ներկայացուցիչներուն, որոնք են Մր. Թըրք եւ Արչակ էֆ. Շմաւոնեան :

Բողոք. Ժող. Տարեգլխի Աղօթքի Եօթնեակին առիթով Կէտիկփաշայի Ամերիկեան վարժարանի աղօթածողովներէն մէկուն մէջ, երբ աղօթքներ կը մատուցուէին որպէս զի Աւետարանը տարածուի կոապաշտ երկիրներու մէջ, մէկը առաջարկեց հանգանակութիւն մը ընել այդ նպատակով, եւ իբր Դոսկի հաւաքուեցաւ, որ Ափրիկէի կոապաշտներուն համար պիտի գործածուի : — Յաւով կ'իմանանք թէ Փրոֆ. Ալիքսան Պէզէնեանի դաւաճանքէն Տր. Եագուպ մեռած է Յունի. Տիւն. Դեռ անցեալ տարի բժշկական վկայական առած էր Պէյրութի Ամերիկեան Բժշկական վարժարանէն եւ քսան քսաներեք տարեկան յոսանլից երիտասարդ մ'էր : — Ագաթրայի երէց Վեր. Գէորգ Մանուկեան վերջերս Նիկոսի երթալով երկու կիրակի անցուցած է հոն եւ իր քարոզներով ու խրատներով խրախուսած է եկեղեցին, որ Դ նոր անդամ ընդունած է : — Երկուշաբթի էրդրումէ հեռագրուեցաւ թէ տեղւոյն Աղջկանց Ամերիկեան դպրոցը, որ դեռ վերջերս նորոգուեցաւ, ամբողջովին այրեր է, բարեբախտաբար առանց կեանքի կորստեան :

Հայ Լոս. Ժող. Անցեալ ուրբաթ էջմիածնէ Պատրիարքարան հասաւ հեռագիր մը, որմէ կ'իմացուի թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին առողջական վիճակը լաւ է : Թէպէտ ծերութեան բերմամբ Կաթողիկոսը ջղային քիչ մը տկարութիւն ունի, իր ընդհանուր առողջութիւնը վախ աղբոջ հանգամանք մը չունի : — Նոյն Զրայէ Փրէսէ գրած է թէ Կ. պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը տեղային եւ դաւառային եպիսկոպոսներուն հարցուցած է չըջաբերականով մը թէ ի՞նչ ընթացք պէտք է բռնել, երբ պատ-

րաստուած Ռուսական նոր կանոնագիրը Հայ Եկեղեցւոյ ինքնուրոյն դիրքը խախտող բնութիւն ունենայ : — Կը տեսնուի թէ Երուսաղէմի վանքին միաբանութեան արդի կացութիւնը զոհացուցիչ վիճակի մէջ չէ, Երբ Լուսարարապետութեան հրաւիրուած Տ. Վահրամ Վրդ. Աղեքսանդրիայէ Եաֆա կը ժամանէ, Երուսաղէմի ծերունի Պատրիարքը, հոն վարդապետ մը զրկելով, կը պատուիրէ անոր կամ հրաժարել Լուսարարապետի պաշտօնէն որու կոչուած է, կամ առ այժմ յետաձգել իր մեկնումը դէպ ի Երուսաղէմ : Սակայն Տ. Վահրամ ասոնց ոչ միոյն կը հաւանի : Պատրիարքը, վանքին անկանոնութիւններէն ձանձրացած, իր հրաժարականը զրկեց մայրաքաղաքս : Պատրիարք Հայրը սակայն չընդունեցաւ, եւ առ այժմ Երուսաղէմի Պատրիարքը ետ առած է իր հրաժարականը : Տ. Վահրամ Եպսկ. Մանկունի եւ Տիգրան էֆ. Եոսուփեան Պատրիարքարանի Խառն Ժողովին որոշմամբ Երուսաղէմ սիւտի զրկուին իրբեւ պատուիրակ : Կիրակի գիշեր ոճիր մը գործուեցաւ Բէշլեմի մարտնի մէջ : Պահապան Մշեցի Հասան սպաննուած գտնուեցաւ հոն երկուշաբթի առաւօտ : Ոճրագործը կը կարծուի Շապան անուն բեռնակիր մը :

Հայ Կաթողիկոս. Վենետիկի Միթրարեան Միաբանութիւնը հանգուցեալ Հայր Քաջունիի ժառանգորդներուն դէմ դատ բանալով արգելքի տակ առաւ 650 ոսկիի գումար մը եւ 36,000 ֆրանք արժողութեամբ Սպանիական երկու սարտաթուղթ, զորոնք հանգուցեալն ունի Քրէտի Լիոնէ Դրամատան ըով :

Յոյն Ժող. Սերպիական դեսպան Մ. Սիմիչ Ֆէնէրի Պատրիարքարանը երթալով Սերպիոյ Փեթրօթագաւորին գահակալութիւնը ծանուցանող պաշտօնագիր մը ներկայացուց : Այդ առիթով ուղերձ մը խօսելով յայտնեց թէ Սերպիոյ Թագաւորը եւ ժողովուրդը հոգեւորապէս շատ բան կը պարտին Օրթոտոքս Եկեղեցիին : Պատրիարք Հայրն ալ մեծարանքի սոյն արտայայտութիւններուն համար իր չնորհակալութիւնն յայտնեց եւ յորդորեց որ Սերպիացիները վաղեմի եկեղեցիին աւանդութիւններուն հաւատարիմ մնան :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ
(Դեկ. 31/13 Յունվ.)

Օսմ. Միացեալ	Օսմ. ոսկի	96.02	
Բուժէլիի Երկաթուղի	Ֆրանք	426.	
ԴՐԱՄՔ, Օսմ. ոսկին 100է			
Մէճիտիյէ	408 03	Նարոյեան	87 47
Նոր մէթալիք	403 20	Գրիմից	54 05
Մանր արծաթ	403 30	Անգլ. ոսկի	410

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ծայրագոյն Արեւելք . Ռուսիոյ եւ Ճափոնի փոխադարձ յարաբերութիւններուն վրայ Սթանբուլի մէկ խմբագրականը սապէս կը սկսի . «Թէպէտ անուրանալի է թէ Ծայրագոյն Արեւելքի դէպքերուն ընթացքը շարունակ պատերազմ ցոյց կու տայ , տակաւին կարելի է որ ընդհարումի մը առջեւն առնելու կերպ մը գտնուի » Լոնտոնի Ճափոնական դեսպանը ըսաւ , « Չափազանցութիւն է ըսել թէ խաղաղութեան ամէն յոյս լքուած է : Ասկէ վատ չեմ կրնար ոեւէ կարծիք յայտնել մինչեւ որ Կառավարութեանս որոշումն իմանամ » Որոշումը որոշ կը սպասէր ան կը վերաբերի այն քայլին , զոր իր Կառավարութիւնը պիտի առնէ Ճափոնական ծանուցագրին Ռուսական պատասխանին հանդէպ : Այդ պատասխանը , թէպէտ շատ յապաղեցաւ , հաղորդուած էր Ճափոնի Կառավարութեան եւ խնամով ի նկատ առնուած՝ Ճափոնի նախարարութեանէն : Անոր բնութիւնը չյայտնուեցաւ , բայց գոհացուցիչ չէր , եւ Ճափոնի պետական մարդոց ուշը գրաւող հարցը սա էր թէ արդեօք պէտք է զայն վերջնական նկատել , որով պատերազմը անխուսափելի կ'ըլլայ , թէ ուրիշ ծանուցագիր մը եւս զրկելով խնդրել որ Ռուսիա աւելի չափաւորէ իր դիրքը : Յիշատակէ՛ք կը կարծէ թէ Ռուսական ծանուցագիրը Ճափոնի ընդունելի ըլլալու չափ գոհացուցիչ չէր , սակայն բանակցութիւններու խզման առիթ ըլլալու չափ ալ անգոհացուցիչ չէր : Վիշննական այդ թերթը տակաւին լաւատես է եւ կը հաւատայ թէ խնդիրը խաղաղութեամբ պիտի լուծուի , եւ թէ վէճը պիտի վերջանայ Քորէայի ամբողջութեան կամ շատ մեծ մէկ մասին Ճափոնական գրաւմամբ : Պերլինեան թերթեր ալ յուսալից են : Անգղիոյ եւ Ֆրանսայի միջնորդութեան զրոյցը տարակուսելի է : Կը կարծուի ալ թէ միջնորդութիւն պիտի չընդունուի : Եթէ պատերազմ ծագի , Ամերիկեան Կառավարութիւնը որոշած է խիստ չէղջուցութիւն պահել , երբեակ զինակցութիւնը կազմող տէրութիւններն ալ նոյն որոշումը տուած են : Ըսուի թէ Ճափոն բազմաթիւ ծովառուսական պրտսպրած է ի միտմէ եւ ձի կը գնէ Ամերիկայի մէջ : Փիլիպպինացի նախորդ Կառավարիչ Մր. Թաֆթ , որ դէպ ի Միացեալ Նահանգները ճամբայ ելած է՝ Ամերիկեան Դահլճին մէջ Պատերազմական նախարարի պաշտօն ստանձնելու համար , պատիւ ունեցաւ Ճափոնի Կայսեր եւ Կայսրուհիին ներկայանալու եւ անոնց հետ ճաշելու : Ռուսական , Անգղիական եւ Ամերիկեան յաճանաւեր գացին Չէ-

մուլիօի Քորէական նաւահանգիստը եւ հոն պիտի մնան մինչեւ որ տազնապէս անցնի : Ամերիկեան ծովային զօրաց փոքրիկ խումբ մը դնաց Սէուլ , Քորէայի մայրաքաղաքը , որպէս զի Ամերիկեան դեսպանատունը պահպանեն : Արձէնթիւնի Հանրապետութենէն գնուած Ճափոնական երկու յաճանաւերը Ճափոնի կողմէ վարձուած Անգղիացի նաւազններով մեկնեցան Ճենովայէ : Պատերազմական պատրաստութիւնները փութով յառաջ կը տարուին : Այս այսպէս պիտի չըլլար , եթէ երկու տէրութիւնները բանակցութիւններու խաղաղաւէտ վախճանին վրայ վստահութիւն ունենային : Ճափոնի մէջ առհասարակ կը կարծուի թէ Ռուսիա կը ջանայ միայն ժամանակ չահիլ : Անտարակոյս ճշմարիտ է թէ ծովակալ Ալեքսիէվ իր Վեհ Կայսրէն աւելի փափաքող է պատերազմի , եւ հրահանգ ընդունած է ոեւէ կարեւոր քայլ առնելէ զգուշանալ առանց Վեհ . Չարին անձնական հրամանին : Յուսալից պարագայ մը սա է թէ Մ. Տէլքասէ դեռ սա կարծիքէն է թէ պատերազմին առջեւը պիտի առնուի :

Ֆրանսա . Սթանբուլի Փարիզեան թղթակիցը վստահ է թէ Անգղիա եւ Ֆրանսա ի մօտոյ պայմանագրութիւն մը պիտի կնքեն երկու Կառավարութիւններուն միջեւ անլոյծ մնացած խնդիրներու լուծման համար : Ի մէջ այլոց կը կարծուի թէ Ֆրանսա Նիւֆրնտլէնտի վրայ իր իրաւունքները պիտի լքանէ ի փոխարէն ուրիշ առաւելութիւններու՝ զորոնք պիտի ստանայ Կեդրոնական Աֆրիկէի եւ Նոր Հեպրիտեանց մէջ . — Սիւամական Կառավարութիւնը յաւելուածական ընդարձակ զիջումներ ըրաւ Ֆրանսայի՝ թէ՛ հողի թողումով , եւ թէ՛ առեւտրական զիւրութիւններու ընծայմամբ : Այս զիջումները այնչափ շատ են որ կը կարծուի թէ չեն կրնար պայմանագրութեան կցուիլ իբրեւ լրացուցիչ մասեր , եւ թէ հետեւապէս նոր պայմանագրութիւն մը պիտի կնքուի : — Եպիսկոպոսներէն ոմանք իրենց ամանորի ուղերձներով ակնարկութիւններ ըրին արդի Կառավարութեան հակակրեական խիստ աշխարհավարութեան , զոր փորձ մը կը կոչեն ոչ միայն կրօնական միաբանութիւնները , այլ եւ բուն իսկ կրօնքը , բառնալու : Ըսին թէ Կացութիւնը տխուր կը տեսնեն եւ 1904 տարին համար աւելի անյոյս են քան զոր եղած էին 1903ի համար : Փարիզի արքեպիսկոպոսն ըսաւ , « Հանրային կրթութեան բնական իրաւունքը կը կորուրի կղերէն » — Մաթիլտ Պոնափարթ իշխանուհին անցեալ շաբթու մեռաւ 84 տարեկան : Այս մահուամբ կ'անհետա-

նայ Պոնափարթեան գերդաստանին սակաւաթիւ անդամներէն մին ալ, իշխանուհին Մեծ Նափոլէոնի եղբոր, Ժէրոմ Պոնափարթի, գոլաստին էր եւ քոյր Նափոլէոն իշխանին, որու որդին Վիլթոր իշխան այժմ պետն է Պոնափարթեան տան: — Երեսփ. Ժողովը երեքշաբթի վերսկսաւ իր նիստերը: Մ. Հանրի Պրիստն Ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ ինչպէս կ'ակնկալուէր: Այս պաշտօնն արդէն վարած է ուրիշ անգամ:

Աստուծոյ պարգեւաւորութիւնները. Արտաքին գործերու նախարարութեան ելեւմտացոյցին վրայ վիճաբանութեան առթիւ Կոլուխովսքի կոմսը բանաստեղծութիւն մը ըրաւ սոյն մարմինն առջեւ: Բանաստեղծութեան զխաւոր կէտերէն երկուքն էին Երրեակ Զինակցութիւնը եւ Սերպիոյ հետ յարաբերութիւնները: Առաջինն նկատմամբ ըսաւ թէ Զինակցութիւնը Ա. ստորիա-Հունգարիոյ քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ եւ պիտի կազմէ ապագային մէջ եւ թէ ընական էր որ չլքուէր քաղաքական դաշնակցութիւն մը, որ սոյնպիսի պատուական արդիւնքներ արտադրած էր: Իսկ Սերպիոյ համար ըսաւ թէ Ա. ստորիա-Հունգարիա այդ երկրին հետ իր յարաբերութիւններուն մասին կը պահէ իր սկզբունքը, այն է՝ չխառնուիլ Պալքանեան երկիրներուն ներքին գործերուն: Երբ Փեթրօ Թագաւոր ընտրուեցաւ ազգին ներկայացուցիչներէն, Ա. ստորիա ճանչցաւ զայն, բայց սա յոյսով թէ կարգը կանոնը պիտի վերանստատուի ընդ հուպ: Կոմսը իր բանաստեղծութիւնը վերջացուց սա խօսքերով. «Մենք դիտած ենք թէ Սերպիոյ Թագաւորը լիովին համակերպած չէ իրեն տրուած հրահանգին: Իր շուրջ այնպիսի մարդիկ կը զրտնուին, որոնց հետ առնչութիւն ընել չենք կրնար յորդորել մեր ներկայացուցիչները: Սերպիոյ հետ բարեկամութիւն չմշակելու ուրիշ պատճառ չունինք, եւ կը բաղձանք լաւագոյն յարաբերութիւնները տաճել անոր հետ»:

Միացեալ Նահանգներ. Նախագահ Բոզէվէլթ Բոնկըտին զրկեց պատգամագիր մը, որ կը պարունակէ պաշտօնական թղթակցութիւն մը նկատմամբ Փանամայի Հանրապետութեան հաստատման: Թղթակցութիւնը կը ցուցնէ թէ Միացեալ Նահանգները մասն ու բաժին ունեցած չեն յեղափոխութեան ոչ պատրաստութեան, ոչ գրգռման ու խախտման մէջ, ինչպէս կ'ամբաստանեն կառավարութեան հակառակորդները: Այլ՝ քայքայ ամբաստանութիւնը այնքան զուրկ է հիմէ որքան պատշաճութենէ: Նախագահը կը հաւանի այն ընդհանուր կանոնին թէ նոր պետութիւն մը պէտք

չէ որ անկախ ճանչցուի, մինչեւ որ չցուցնէ թէ կարող է պահել իր անկախութիւնը: Բայց կ'ընդունի թէ այդ կանոնը ունի բացառութիւններ: Եւ այժմու պարագային մէջ այսպիսի բացառութիւն մը կ'արդարանայ երեք նկատումներով, որոնք են Միացեալ Նահանգներու դաշնակցական իրաւունքները, անոր ազգային շահերը եւ ընդհանուր քաղաքակրթութեան շահերը: — Ստոյգ կը համարուի թէ Ամերիկեան Ծերակոյտը պիտի վաւերացնէ ջրանցի պայմանագրութիւնը, թէպէտ մինչեւ յառաջիկայ ամիս տեղի պիտի չունենայ այդ. Գոլըմպիոյ ներկայացուցիչը Ֆրանսական դատարաններուն դիմած է, որպէս զի թոյլ չտրուի ջրանցքը Ամերիկեան կառավարութեան փոխանցել առանց Գոլըմպիոյ հաւանութեան:

Այլապէս Անգղիական Ուոլլըս յաճախաւիս կաթսան պայթեցաւ եւ չորս մարդ մեռաւ ու երեք մարդ ծանրապէս վերաւորուեցաւ: — Բոնկօ գետին վրայ շոգենաւ մը շրջեցաւ եւ Ամերիկացի Երիցական Իսիոնար մը եւ բաւական թուով տեղացիներ ընկըմեցան: — Կեանքի աւելի մեծ կորուստ պատահեցաւ ընկղմամբ Բիլլը շոգենաւին, որ խաղաղականի Ամերիկեան եզերաց Սիւթըլու Բրիտանական Գոլըմպիոյ Վիլթորիա քաղաքներուն միջեւ կը բանէր: Աւելի քան 80 նաւորդներէն 53ը խեղդուեցան: — Անգղիոյ 1903ի առեւտուրը գոհացուցիչ կերպով աւելցած է: Ներածութիւններու արժողութիւնն եղած է կլոր հաշուով 543 միլիոն Անգլ. ոսկի, այսինքն նախորդ տարուանէն 14½ միլիոն աւելի: Արտածութեան արժողութիւնն եղած է 293 միլիոն, այսինքն 7½ միլիոն աւելի: — Ռուսիոյ մէջ Մոսկովը, անցեալ քանի մը տարիներուն հետ բաղդատմամբ աւելի ուրախութեամբ տօնուեցաւ այս տարի հունձքին լաւութեան եւ ինչ ինչ ճարտարութիւններու մասնական ոգեւորման պատճառով: — Աթէնքէ կը տեղեկագրուի թէ Կառավարութիւնը որոշած է նոր թղթադրամ հանել զանձային արդի գոլարութիւնը բառնալու համար: — Այս միջոցիս թղթատար շոգենաւերու մրցում մը կայ, որ մեծ ուշադրութիւն կը գրաւէ Անգղիոյ եւ Ամերիկայի մէջ: Թղթատարական ծրարներուն մէջ մասը կը բերուի Անգղիական Բիւնարա Ընկեան շոգենաւերով, որոնք կը հանեն ծրարները Բոլինսթաուն (Իրլանտա): Անտի ուրիշ շոգենաւով կը զրկուին զիմաց Ուէյլսի եզերքը եւ ապա երկաթուղիով Լոնտոն: Ուրիշ մաս մը կը բերուի Ամերիկեան Էմիլիքըն Ընկեան շոգենաւերով, որոնք մինչեւ ցարդ կը հանէին ծրարները Սըթ'էմիթըն, բայց այսուհետեւ Փիլմըթ' պիտի հանեն եւ երկու երեք ժամ պիտի շահին:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՏՊԱՐ ՊԵՏԱԿԱՆ

Ֆինանսներու եօգուղու վարչական խան